

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede | nr. 4 – 2013

Partilederne svarer på SFAs valgspørsmål	s. 11
Hjemme hos Dag-Olav	s. 20
Blodprøve til besvær	s. 22
Sterk og synlig Stolthetsparade	s. 37

Fra generalsekretæren

Har du fått valgkort?

Det er kommet i posten til meg. Alle velgere skal få tilsendt valgkort. På valgkortet står det du trenger å vite om hvor du skal stemme. På mitt kort stod det "Pavilionen". Det skjønte jeg ikke med en gang.

Hvis du ikke har fått valgkort tilsendt i posten, må du spørre etter det. Det er lurt å ta med seg valgkortet når du skal stemme. Men du må ikke.

Det er viktig å bruke stemmeretten. I Norge har alle personer som er over 18 år stemmerett. **Bruk den!**

Alle som trenger hjelp for å få brukt

stemmeretten sin, skal få det. Hvis du ikke får det, er det brudd på artikkel 29 i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det vil være et brudd på menneskerettighetene. Ta kontakt med NFU hvis du ikke fikk hjelpen du trengte for å kunne stemme. Vi vil gjerne vite det.

Hvis du vil vite mer om valget, kan du gå inn på www.valg.no eller du kan lese mer i temasideene om valget i dette nummeret av Samfunn for alle. De starter på side 6. Godt valg!

Vibeke Seim-Haugen
generalsekretær

Det var jammen på tide!

- Det var jammen på tide, sa NFUs forbundsleder, Jens Petter Gitlesen, da han tok imot den første stortingsmeldingen om mennesker med utviklingshemning siden ansvarsreformen for over tyve år siden.

Jens Petter Gitlesen har fått den nye stortingsmeldingen av likestillingsminister Inga Marte Thorkildsen. (Foto: Pia Ribsskog)

Han fikk den av inkluderingsminister Inga Marte Thorkildsen på en pressekonferanse som ble holdt i NFUs lokaler. Og han fortsatte: - Vi kan velge å kritisere denne meldingen nord og ned for å være for lite konkret eller vi kan takke for at dette politikkfeltet endelig er satt på dagsorden igjen. I dag takker vi statsråd Inga Marte Thorkildsen for å ha prioritert oss.

- Mye har blitt bedre selv om mennesker med utviklingshemning fortsatt blir utsatt for diskriminering og overgrep 20 år etter ansvarsreformen, repliserte Inga Marte Thorkildsen (SV).

- Vi er med dette i startgropa, konstaterte Gitlesen.

Følsomme punkter

Meldingen skisserer hva som må kart-

legges for å sikre at utviklingshemmedes grunnleggende rettigheter omsettes fra teori til praksis. De "ømmeste" punktene er ifølge Thorkildsen:

Selvbestemmelse: Kan folk selv bestemme hvor de skal bo og arbeide?

Rettssikkerhet: Hvorfor er mennesker med utviklingshemning fortsatt tre ganger mer utsatt for seksuelle overgrep enn folk flest?

Utdanning: Har mennesker med utviklingshemning reelt pedagogisk utbytte av å gå på skole?

Arbeid: Det mangler bortimot 1500 tilrettelagte arbeidsplasser. Mange opplever at de blir oppbevart i rutinepreget arbeid selv om de kunne gjort langt mer.

Helse og omsorg: Regjeringen bekymrer seg over manglende kompetanse i tjenestene.

Den farlige glemselen

Geir Johannesen i FO-ledelsen satt fingeren på ansvarsreformens (HVPU) store akilleshæl som er at tiden går, og at rådmenn og kommunestyre gjør det samme.

- Reformen var i hovedsak en informasjonsreform ut mot kommunene, påpekte Johannesen – som selv kommer fra Osterøy. - Vi har skiftet rådmann fire ganger siden den gang i tillegg til at samtlige politikere innen helse og omsorg er byttet ut. Hvis ikke trykket på informasjon til kommunene blir opprettholdt, har ansvarsreformen vært forgjeves. I mellomtiden har kommune-Norge vært i full gang med å bygge ut store omsorgskomplekser som er stikk i strid med Stortingets vedtak fra tidlig 90-tall, understreket Geir Johannesen.

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Seks utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
bittenmk@yahoo.com
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFUNorge

Annonseakvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Forsidebilde: "Winnie" og Cora Maria Galucio
i samsang under Stolthetsparaden
(Foto: Finn Ståle Felberg)

Layout: www.tinajerstad.com

Trykk: Gunnarshaug trykkeri
Utgivelse 5 – 2013
Kommer uke 44
Frist for saker er: 13. sept.
Annonsefrist er: 30. sept.

6

6

Mye av spalteplassen i denne utgaven er viet årets stortingsvalg – som starter med en kort orientering om partiene på Stortinget.

8

Litt om hva som skal til for å få mennesker med utviklingshemning til å stemme.

11

Lederne av partiene på Stortinget svarer på spørsmål fra SFA om utviklingshemmedes livssituasjon.

17

Regjeringen vil styrke arbeidsmarkedstiltakene. Det er en god nyhet for de mange personene med utviklingshemning som ønsker en jobb å gå til.

18

Les mer om på SAFO-siden om at Norge heretter skal rapportere til FN om funksjonshemmedes rettigheter her i landet.

20

Dag Olav Stensland i Stavanger ble tildelt selvbyggertomt av kommunen, men ble deretter fratatt den på grunn av sin funksjonshemning. Det skapte en storm av protester over det ganske land. Til slutt fikk han en ny tomt og nå stortrives han i egen bolig. SFA har besøkt ham.

22

Stadig flere sår tvil om treffsikkerheten til den nye blodprøven som angivelig skal avdekke avvik hos fostre.

30

"Dette er sommerens beste uke" var kommentaren som gikk igjen på NFUs organisasjonsleir på Tromøya.

37

Årets Stolthetsparade ble nok en sterk markering – der ikke minst kravet om en bedre BPA-ordning enn den regjeringen har foreslått, var en gjenganger blant parolene.

38

Morodalsfestivalen feiret sitt femårs-jubileum i strålende sol og ny publikumsrekord. Arrangørene har forstått betydningen av omvendt integrering, sa Jens Petter Gitlesen da han foretok den høytidelige åpningen av den femte Morodalsfestivalen nylig.

Leder s.4

NFU Internasjonalt s. 34

Vi\$ste du at s. 36

20

37

Frihet og likeverd

Det var svært så staselig i NFUs sekretariat da statsråd Inga Marte Thorkildsen nylig kom på besøk og presenterte "Frihet og likeverd" – den nye stortingsmeldingen om levekårene til mennesker med utviklingshemning.

For det er ikke hverdagskost med statsrådsbesøk i forbundets lokaler. Det går flere tiår mellom hver stortingsmelding på dette feltet – den forrige kom i 1990. Årets stortingsmelding har vært ett av tre prioriterte områder for barne-, likestillings- og inkluderingsministeren. En slik positiv prioritering er svært uvant for NFU.

En stortingsmelding er en rapport fra regjeringen til Stortinget. Meldingen inneholder en oppsummering av hva som er gjort og skisserer hva som bør gjøres videre. Stortinget vedtar ikke stortingsmeldinger, men behandler dem og rapporterer synspunkter tilbake til regjeringen. På denne bakgrunn følges stortingsmeldinger opp med lovforslag og budsjettvedtak.

Kan hende det absolutt viktigste med en stortingsmelding er at Stortinget skal behandle den og at meldingen deretter skal følges opp. Dette sikrer at NFUs saker vil bli værende på den nasjonale, politiske dagsorden og at det vil bli mange anledninger til følge den opp.

Tegn til oppfølging har vi allerede registrert. Helse- og omsorgsminister Jonas Gahr Støre har varslet en opptrappingsplan for kompetansen i tjenesteapparatet. Arbeidsminister Anniken Huitfeldt forbereder en storstilt oppbygging av arbeidsmarkedstiltakene, både i form av varig tilrettelagt arbeid (VTA), lønnstilskudd og arbeid med bistand. Mer vil komme.

Fordelen som NFU har i sitt interessepolitiske arbeid er at ingen partier er imot at mennesker med utviklingshemning skal ha gode tjenester, arbeid, gode boforhold osv. Alle de politiske partiene innser at mennesker med utviklingshemning nå bør prioriteres av velferdsstaten.

Ulempen NFU sliter med er at vi representerer en liten gruppe av befolkningen som er dårlig representert i samfunnets demokratiske organ og i liten grad preger avisoverskriftene. Nettopp derfor har politikerne en tendens til å glemme oss. De har i stedet lett for å prioritere saker som gjelder mange, som preger den politiske debatten og slås opp på avisenes forsider. Selv om ingen av partiene ønsker at det skal være slik, blir det likevel ofte til at andre saker prioriteres mens levekårene til mennesker med utviklingshemning går i glemmeboka.

Det viktigste med den nye stortingsmeldingen er at statsråd Inga Marte Thorkildsen har gitt oss fribillett til fortsatt å være blant sakene som Stortinget og regjeringen skal behandle – helt uavhengig av valgresultatet. Stortingsmeldingen vil komme på høring. NFU vil deretter avgi høringsuttalelser og drive påvirkningsarbeid overfor Stortinget og regjeringen. Denne prosessen starter imidlertid ikke før etter valget.

Det er mye i meldingen som burde og kunne vært annerledes. Ett av punktene som NFU helt sikkert vil ta opp, er hvordan en kan sikre at kommunene driver i samsvar med de nasjonale målsetningene på feltet. Et annet sentralt punkt er hvordan en skal kunne sikre et samfunn for alle hvis en ikke skal ha en skole for alle. Skolen er den viktigste inkluderingsarenaen. Svikter samfunnet på skolefeltet, vil fremtidige generasjoner ha lært at segregering er naturlig, normalt og nødvendig.

Jeg savner også idealene i stortingsmeldingen. Reformen for mennesker med utviklingshemning var preget av høye ambisjoner. Norge er et rikt land, nesten uten interne nasjonale konflikter og har velskolerte innbyggere. Ingen land har bedre grunn for å holde ambisjonene oppe eller bedre forutsetninger for å nærme seg idealene.

Vi skal takke barne-, likestillings- og inkluderingsminister Inga Marte Thorkildsen. Uten hennes prioriteringer ville det vært mye vanskeligere for NFU å fortsette vår kamp for gode levekår og et samfunn for alle.

JENS PETTER GITLESEN

Jens Petter Gitlesen

Solgården

Ferie for alle!

Sol, bad og mye moro – det er ferie det! - Verdens beste ferie?

En vellykket ferie handler om de små tingene som gjør at alle hygger seg sammen. Over 40 års erfaring ligger til grunn for vårt enestående ferietilbud.

Solgården finner du på et platå på oversiden av fiskelandsbyen Villajoyosa på Costa Blanca. Vi har en fantastisk utsikt over middelhavet.

Vi tilbyr ferie i trygge og tilrettelagte omgivelser. Aktiviteter og underholdning tilpasset gjestegruppene. Rullestol ingen hindring.

For 2014 tilbyr vi tilrettelagte turer på følgende datoer:

- 27.05.14 - 1 uke
- 03.06.14 - 1 uke
- 10.06.14 - 2 uke
- 05.08.14 - 1 uke
- 12.08.14 - 1 uke
- 30.09.14 - 1 uke

Alle turene vil gå tur/retur Oslo—Alicante. I tillegg til Solgårdens eget fly benytter vi også rutefly.

Arrangør av tilrettelagte ferier siden 1972. Kontakt oss gjerne for å høre hva vi kan tilby dere!

Bestill tur nå! Ring 24 14 66 60

Åpningstider: 8.30 – 21.00 man – fre

www.solgården.no

**2014
Spania
Solgården
ferie**

SOLGÅRDEN

trygghet, trivsel og glede

Kort om partiene på Stortinget

Mennesker med utviklingshemning deltar i svært liten grad i våre demokratiske organ. Valgdeltakelsen blant dem er lav. NFU forsøker gjennom kurs og opplysningsarbeid å rette på dette. Dette gjør vi blant annet med omfattende informasjon på forbundets internettside. www.nfunorge.org Flere fylkeslag arrangerer også kurs om stortingsvalget for sine medlemmer med utviklingshemning.

Ved stortingsvalget stemmer vi på ett parti. Alle stortingsrepresentantene er med i ett parti.

Partiene er viktigere enn de som velges til Stortinget. Det er vanligvis partiet som bestemmer hva stortingsrepresentantene skal stemme.

Det er følgende syv partier på Stortinget nå:

*Bildet: NFU Oppland fylkeslag arrangerte kurs om valget som ble ledet av stortingsrepresentant Tore Hagebakken.
(Foto: Samfunn for alle)*

Arbeiderpartiet (Ap)

Arbeiderpartiet er stort og har ofte vært i regjering. I dag er Arbeiderpartiet med i regjeringen og har også statsministeren – som er Jens Stoltenberg. Han er også leder av partiet som ofte forkorter det lange navnet sitt til Ap.

Ap ønsker fortsatt å være i regjeringen og at Jens Stoltenberg skal være statsminister etter stortingsvalget. Hvis de skal vinne valget, må de få mange flere til å ville stemme på partiet.

Du finner mer informasjon om partiet på www.arbeiderpartiet.no

Fremskrittspartiet (Frp)

Fremskrittspartiet er landets tredje største parti, men har aldri vært med i noen regjering. Nå ønsker partiet å danne regjering sammen med Høyre og kanskje noen andre partier. Hvis partiet får mange stemmer ved stortingsvalget, kan det være andre partier som ønsker å være i regjering sammen med dem.

Siv Jensen er leder av Fremskrittspartiet. Selv om partiet får mange stemmer ved valget, blir hun nok ikke statsminister. Det kan likevel godt hende at hun blir statsråd.

Fremskrittspartiets lange navn forkortes ofte til Frp. Du finner mer informasjon om partiet på www.fremskrittspartiet.no

Høyre

Høyre er et stort parti, har ofte vært i regjering og hatt statsministeren flere ganger. I dag er Høyre ikke med i regjeringen, men det vil partiet forandre på. Høyre får nå stor oppslutning på meningsmålingene og kan bli det største partiet på Stortinget etter valget. Leder i Høyre, Erna Solberg kan i så fall bli landets neste statsminister.

Forkortelsen til partiet Høyre er bokstaven H. Partiets internettside finner du på www.hoyre.no

Kristelig Folkeparti

Kristelig Folkeparti er mye mindre enn Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Høyre. Partiet har likevel vært i regjering mange ganger og hatt flere statsministre. Nå vil partiet gjerne sitte i en ny regjering sammen med Høyre og Venstre, men er mer usikker på sitt samarbeid med Frp.

Knut Arild Hareide er leder i Kristelig Folkeparti som ofte forkorter navnet sitt til KrF. Mer informasjon om partiet finner du på www.krf.no

Silje Gil Spilling fra Lillehammer avgir si stemme ved prøvevalget som ble holdt under NFU Oppland fylkeslags kurs om stortingsvalget. (Foto: Samfunn for alle)

Senterpartiet

Senterpartiet er med i dagens rødgrønne regjering, og har også vært med i regjeringer tidligere. Partilederen, Liv Signe Navarsete, er kommunal- og regionalminister. Senterpartiet håper at regjeringen får fortsette også etter stortingsvalget. Det kan bli vanskelig, fordi det er langt færre velgere som støtter Senterpartiet nå enn ved forrige stortingsvalg.

Senterpartiet forkortes ofte med Sp. Les mer om partiet på www.sp.no

Sosialistisk Venstreparti

Sosialistisk Venstreparti sitter i regjeringen sammen med Ap og SV og vil gjerne fortsette med det etter stortingsvalget. Men SV sliter for tiden. Det er ikke så mange velgere som sier at de vil stemme på SV ved dette stortingsvalget.

Partiets leder heter Audun Lysbakken. Han har en stor jobb å gjøre hvis ikke partiet skal havne under sperregrensen. Det skjer ved stortingsvalg når et parti får mindre enn 4 prosent av stemmene. Da får partiet i så fall svært få representanter på Stortinget ved stortingsvalget.

Sosialistisk Venstreparti forkorter sitt navn til SV. Les mer om partiet på www.sv.no

Venstre

Venstre ønsker en ny regjering, og vil aller helst være med i den sammen med Høyre og

Kristelig Folkeparti. Partiet håper å komme i vippeposisjon. Vippeposisjon er slik at hvis de rødgrønne skal få flertall, så må de få med Venstre, samtidig med at Høyre og Frp kun får flertall hvis de får med Venstre. Et lite parti i vippeposisjon har veldig mye makt fordi alle vi ha partiet med seg

Venstre forkortes ofte med bokstaven V. Les mer om Venstre på www.venstre.no

Meningsmålingene

Det er bare stortingsvalg hvert fjerde år. Det vil likevel alltid være mange som vil vite noe om oppslutningen om de ulike politiske partiene. Meningsmålingene sier noe om dette.

Aviser, radio og tv-kanaler kjøper politiske meningsmålinger. Det lages vanligvis ca. 10 meningsmålinger i måneden. Det skjer ved at ca. 1000 personer blir oppringt og får spørsmål om hvilket parti de har tenkt å stemme på. Resultatene varierer, fordi det dermed bare er noen utvalgte og ikke alle velgere som blir spurt.

Helt siden mars i år har forbundsleder Jens Petter Gitlesen lagt ut fortløpende informasjon om meningsmålingene på NFUs nettside. De har hele tiden vist at de borgerlige partiene med Erna Solberg fra Høyre i spissen har hatt et klart forsprang på de rødgrønne regjeringspartiene.

Mye kan fortsatt skje – for nå har Arbeiderpartiet begynt å komme i siget og får stadig større oppslutning.

Rede Kors

“Når jeg
henger etter
snøscooter’n
og får ansiktet
fullt av snø,
- da kjenner jeg
at jeg lever!”

Fredrik 25 år,
ryggmargsskadet

Vi garanterer for latter,
smil, glede, vennskap og
helt spesielle opplevelser!

Nå booker du
sommerferien 2013
på www.merket.no

Merket
RØDE KORS OPPLEVELSER

www.merket.no

NFUs kurshefte om stortingsvalget

Kurshefte og facebookgruppe

NFU har utarbeidet et kurshefte om stortingsvalg. Heftet kan fås ved henvendelse i NFUs sekretariat eller du kan bestille det via NFU-butikken på side 48.

På facebook har NFU etablert den lukkede gruppen "Stortingsvalget 2013 – Informasjon spørsmål og diskusjon".

Du kan se gruppen og spørre om å bli medlem eller du kan sende en e-post til jpg@nfu-norge.org og be om å bli lagt til i gruppen.

Hvis du ikke er på facebook, må du først bli bruker på facebook før du kan melde deg inn i gruppen.

Alle på facebook kan se en lukket gruppe og hvem som er medlemmer. Men det er bare medlemmene som kan se og skrive innlegg. Gruppen er ment å være et tilbud til personer med utviklingshemning som er interessert i, har spørsmål om eller ønsker å diskutere forhold rundt stortingsvalget 2013. Alle medlemmene i NFUs landsstyre er med i gruppen. De kan bli med og legge til nye medlemmer til gruppen og besvare spørsmål.

Informasjon vil bli fortløpende lagt ut i facebook-gruppen frem mot valget. Vi håper det blir mange spørsmål og diskusjoner!

Hva skal til for å få mennesker med utviklingshemning til å stemme?

Mennesker med utviklingshemning har liten plass i valgdebattene. Dette skjer dels fordi det er få av dem som stemmer, og dels fordi de er så få. De utgjør en minoritet i det norske samfunnet, og fraviker dermed betegnelsen «folk flest». Som igjen fører til at de ikke tiltrekker seg et sterkt fokus under valgkampen.

TEKST: SENIORFORSKERNE ANNA KITTELSAA OG ERIK SØNDERAA

Mennesker med utviklingshemning har uansett erfaringer som det er viktig at politikerne blir klar over. Derfor må de oppfordres til å bruke sin stemmerett ved årets stortingsvalg, slik at politiske saker som er i deres interesse kan bli løftet inn i politiske prioriteringer.

Retten til likeverdig deltakelse for alle er for lengst formelt på plass. I 2006 vedtok Norge FN's konvensjon om funksjonshemmedes rettigheter. Den omfatter alle livsområder, fra oppvekst og barndom, til utdanning og samfunnsdeltakelse. Konvensjonens artikkel 29 handler om deltakelse i politikk og samfunnsliv. Den forplikter landene til å sørge for likeverdig valgdeltakelse med tilpasset informasjon og tilrettelagte stemmeprosedyrer for personer som trenger det.

Praktiske hindre

Dette betyr for eksempel at praktiske hindre for å kunne delta i valget må fjernes. Den som skal avgi stemme, må kunne komme seg til stemmelokalet med valgkort og legitimasjon eller få anledning til å forhåndsstemme. Dette krever planlegging hvis det er behov for ledsager og/eller transport. I stemmelokalet må de som ikke vet det, få hjelp til å sette seg inn i hvordan de skal forholde seg under stemmegivning. Har den enkelte behov for hjelp i stemmeavsluttet, skal valgfunksjonærene hjelpe. De som trenger ledsager eller bistand for å få stemt, må ikke hindres av økonomiske årsaker eller mangel på bistand.

Det er samtidig viktig at politiske saker tas opp i familien og diskuteres med personer med utviklingshemning hjemme. Politisk bevissthet kan også vekkes ved

deltakelse i studiegrupper, lag og organisasjoner. Noen av NFUs fylkes- og lokallag arrangerer valgkurs. I forbundets gruppe «Aktiv i egen organisasjon» drives det politisk skoloring som har som mål at deltakernes stemmer skal høres og at utviklingshemmedes rettigheter som samfunnsmedlemmer skal tas på alvor. Skolen har dessuten et ansvar for å gi elever med utviklingshemning opplæring om samfunnsforhold, om betydningen av å bruke stemmeretten i tillegg til å gi konkret informasjon om hvordan en deltar i valg.

Holdninger

Tjenesteytere må samtidig være seg bevisst at personer med utviklingshemning har fulle borgerrettigheter, og at dette også omfatter retten til å stemme. Undersøkelser har vist at informasjon blir holdt tilbake av enkelte ansatte, muligens ut fra en tankegang om at personer med utviklingshemning ikke forstår hva det innebærer å delta i valg. Slike oppfatninger gjør seg utvilsomt også gjeldende i befolkningen generelt. Noen mener dessuten også at mennesker med utviklingshemning ikke bør stemme eller tar det for gitt at de mangler interesse for politikk.

Politikernes ansvar

Og sist – men ikke minst er det viktig at politikere og politiske partier er seg sitt ansvar bevisst, og tar opp saker som er av interesse og dermed bidrar til at politikk og valgdeltakelse blir aktuelt – også for personer med utviklingshemning.

(Teksten ovenfor er med forfatternes tillatelse sakset fra kronikken "Personer med utviklingshemning og valgdeltakelse" som stod i Adresseavisen før stortingsvalget i 2009).

Hva skal du stemme ved årets valg?

Stemmer KrF

- Jeg har alltid stemt Kristelig Folkeparti – bortsett fra en gang. Det er et kristent parti. Jeg er kristen – og for meg er det derfor et enkelt valg, sier **Camilla Hopen** fra Tønsberg.

Stemmer AP

- Jeg har stemt på Arbeiderpartiet tidligere, og kommer nok til å gjøre det ved dette stortingsvalget også. Jeg liker Jens og synes de andre statsrådene er flinke også, sier **Svein Andre Hofso** fra Sandefjord (som 25. oktober i år debuterer i hovedrollen som detektiv i en norsk spillefilm!).

Vil ha Erna

- Jeg skal stemme Høyre slik jeg har gjort ved alle stortingsvalg. Det betyr ikke at jeg er enig i alt partiet gjør og står for. Høyre-politikere bryter valgløftene sine av og til, men er langt fra alene om det, mener **Frode Valderhaug** fra Drøbak.

Stemmer SV

- SV får min stemme, og har alltid gjort det, fordi jeg vil at folk skal få den hjelpen de trenger. Jeg får det stort sett selv, men ikke alltid. Det er morsomt å være med på å bidra til at Kristin Halvorsen kan få fortsette i jobben sin, sier **Asne Susanne Viken Gautefjell** fra Sandane i Sogn og Fjordane.

Stemmer blankt

- Jeg kommer nok ikke til å stemme ved dette stortingsvalget, men hadde nok gjort det hvis det fantes et parti for blanke stemmer, sier **Tom Roger Ramsøskar** fra Brekstad i Sør-Trøndelag.

Vet ikke

- Jeg har ennå ikke bestemt meg for hvilket parti jeg skal stemme på. Men stemme – det har jeg alltid gjort, og det skal jeg garantert gjøre denne gangen også. Hvis jeg ikke gjør det, kan jeg ikke klage hvis de som vinner valget gjør noe dumt. Hvis jeg derimot har stemt på et parti som ikke får nok stemmesedler, har jeg gjort min borgerplikt. Og da kan jeg klage når politikerne gjør noe jeg er uenig i, sier **Leif Rambjør** fra Knarvik.

Hva stemmer du?

Ett parti for meg

Jeg er kristen, jeg elsker familien min, vennene mine og menigheten min. Jeg vil at det skal være fred på jord. Derfor har jeg alltid stemt på Kristelig Folkeparti – og det vil jeg gjøre så lenge jeg lever, sier **Anne Grete Hauan** fra Oslo.

Vil ikke si noe

- Jeg vil ikke si hva jeg stemmer på. Hvilket parti man gir stemmen sin til, er hemmelig. Jeg har alltid stemt både ved stortingsvalg og kommune- og fylkestingsvalg. Sorteringssamfunnet provoserer meg og det kommer det fortsatt til å gjøre. Det gjelder uansett hvilket parti som får regjeringsmakten både etter årets valg og så lenge jeg lever, sier **Tom Høisveen** fra Brumunddal i Hedmark.

Stemmer AP

Jeg vil stemme på Jens både av gammel vane og fordi jeg synes han er en flink statsminister, sier **Kåre Egil Farsje** fra Bø i Telemark.

Null valg-interesse blant harstadværingene?

Styret i NFU Harstad lokallag forsøkte forgjeves å mobilisere sine medlemmer med utviklingshemning til å delta på et godt planlagt kurs med fire samlinger i forbindelse med det kommende Stortingsvalget. Til deres store overraskelse meldte ingen seg på!

Leder av NFU Harstad lokallag, Ole Kristian Lundberg, gir seg ikke og prøver seg igjen med et kurstilbud om stortingsvalget, med to i stedet for fire samlinger.

- Vi gir oss ikke så lett, men prøver igjen med en "light-variant" over to kvelder så tett opp til valgdagen som mulig, sier leder av lokallaget, Per Frydenberg, i en samtale med SFA. Han stiller seg fortsatt uforstående til den tilsynelatende manglende interessen for årets partivalg blant sine medlemmer.

- Kurset ble annonsert i lokalavisen god tid på forhånd. Alle fikk personlig invitasjon. Den ble også sendt til alle bofellesskapene og det lokale fotballaget for spillere med utviklingshemning der de fleste av våre medlemmer er med. Det hjalp ikke en gang at vi lokket med servering av pizza, sukker lokallagslederen.

Han viser ellers til at deltakerne de to første kveldene skulle ha gjennomgått og diskutert de ulike partienes programmer før de den tredje skulle få møte ordføreren på rådhuset til en orientering. Siste kurskveld skulle lære hvordan selve stemmegivningen rent teknisk skulle foregå før det ble arrangert prøvevalg.

Like før SFA gikk i trykken i slutten av august, visste ingen om hvorvidt de ivrige arrangørene ville lykkes å få med deltakere til de to kveldssamlingene. Redaksjonen håper og oppfordrer uansett både harstadværingene med utviklingshemning og alle andre velgere til å stemme, og ønsker alle et godt valg!

bmkk

Paneldebatt på Åkershagan

I forbindelse med årets stortingsvalg inviterte Åkershagan opplærings og aktivitetssenter i Hamar nylig til paneldebatt. Her har temaet politikk ofte stått på dagsorden det siste året. Som et ledd i dette arbeidet dro alle på senteret til Oslo i mars for å møte stortingsrepresentantene for Arbeiderpartiet, Anette Trettebergstuen og Tone Sønsterud.

Det var da de to politikerne ga uttrykk for at de gjerne ville komme på besøk til Åkershagan, at ideen om å invitere politikere fra fylket, Stortinget, rådmann, ordfører og kommunalt ansvarlige for bolig, skole, arbeid og fritid dukket opp. Hensikten var å gi brukerne ved senteret kunnskap om hva de forskjellige partiene mener om utviklingshemmedes rettigheter på disse livsområdene før de skal stemme ved årets stortingsvalg.

Bruk stemmeseddelen!

Før du går til valglokalet ved årets stortingsvalg, er det lurt å ha gjort seg opp en mening om hvorfor du har bestemt deg for å stemme på et bestemt parti. For mennesker med utviklingshemning og deres pårørende er det viktig å danne seg et inntrykk av hva politikerne i de ulike partiene mener om utviklingshemmedes situasjon på ulike livsområder.

I det følgende har lederne av de politiske partiene på Stortinget svart på en del spørsmål fra Samfunn for alle om nettopp dette.

1 - Hva vil ditt parti gjøre for at flest mulig elever med utviklingshemning skal kunne gå på sin nærscole sammen med andre barn og unge i sitt lokalmiljø?

Knut Arild Hareide, KrF:

- Denne retten må forankres i lovverket, slik at ikke kommunene kan velge å «samle», for eksempel elever med utviklingshemning på en skole.

Knut Arild Hareide.
Foto: KrF

Siv Jensen, Frp:

FrP anerkjenner at alle barn er unike og har forskjellige behov som også skal ivaretas på skolen. Det skal derfor være rom for nivåbasert læring, slik at hvert barn kan lære i et tilpasset tempo og en tilpasset pedagogisk utforming. Alle barn har i dag rett til tilpasset opplæring etter opplæringsloven. Vi vet at denne rettigheten ikke alltid følges opp. FrP vil derfor ha en tettere oppfølging av skolene for å sørge for at elevene får den oppfølgingen de har krav på etter opplæringsloven.

Vi mener at alle barn skal ha rett til å gå på nærmeste grunnskole, men at foreldre også skal ha friheten til å velge en annen skole. Vi ønsker å tilrettelegge lokale skoler med egne ressurser slik at eleven har en reell mulighet til å velge en skole i nærmiljøet. Hver skoleeier skal

ha plikt til å sikre elever med spesielle behov nødvendige hjelpemidler, og hver elev skal ha rett til at sine behov blir ivaretatt. Et eget kontrollorgan skal ha ansvar for å sørge for at elevenes rettigheter gjennomføres. Vi ønsker å prioritere tilpasset opplæring i det ordinære klasserommet, fremfor spesialundervisning utenfor klasserommet.

FrP mener at samfunnet må legge til rette for funksjonshemmede ved at offentlige bygg og offentlig rom følger prinsippene om universell utforming.

Jens Stoltenberg, Ap:

- Det ble i forbindelse med ansvarsreformen gitt sterke politiske signaler til kommuner og fylkeskommuner om at forholdene må legges til rette for at flest mulig

personer med utviklingshemning skal kunne bo hjemme, knyttes til nærmiljøet og få skolegang der de geografisk hører hjemme. Det ble videre understreket at personer med utviklingshemning i størst mulig grad skulle få opplæring ved de vanlige skolene. I den rødgrønne regjeringens nye stortingsmelding om mennesker med utviklingshemning er disse politiske målene gjentatt og gir klare signaler til skoleeierne. Gjennom Informasjons- og utviklingsprogrammet vil Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet fortsatt bruke ulike virkemidler for å gjøre målene i politikken

Jens Stoltenberg.
Foto: Sosialdemokratene

for personer med utviklingshemning bedre kjent for blant andre kommuner og fylkeskommuner.

Audun Lysbakken, SV:

- Alle barn hører hjemme i nærskolen sin. Det er først og fremst kommunene som har hovedansvaret for å sørge for en skole som er tilrettelagt for alle, der alle barn er velkomne. SV vil jobbe for prinsippet som gir alle elever rett til å gå på sin nærscole, og vi vil at det skal følge med ressurser som gjør det mulig. Det krever både god kommuneøkonomi og god kompetanse i kommunene.

Trine Skei Grande, Venstre:

- For å få til dette blir det viktig med universell utforming av alle skolebygg, og Venstre vil sikre dette på alle skoler innen 2023. Det blir også viktig å sørge for at alle med ulike behov får den tilpassede opplæringen de har krav på ifølge opplæringsloven. Et viktig tiltak er å ha flere lærere med spesialpedagogisk kompetanse på hver skole, som kan sikre god tilrettelegging av det pedagogiske tilbudet.

Liv Signe Navarsete, Sp:

- Senterpartiet mener at en sterk felles skole er spesielt viktig på barneskoletrinnet. I et mer mangfoldig samfunn er gode felles møtearenaer viktig og barneskolen den viktigste.

Erna Solberg, H:

Høyre mener at alle, også personer med utviklingshemning, skal ha anledning til å gå på nærskolen og delta i nærmiljøet, arbeid og fritid, og skal ikke henvises til en særlig tilværelse adskilt fra samfunnet for øvrig. Høyre vil derfor legge vekt på å påse at kommunene

følger opp sine plikter overfor funksjonshemmede.

2 - Hva vil ditt parti gjøre for at elever med utviklingshemning skal få en kompetansegivende opplæring som gjør det mulig for dem å gjøre en jobb når de er ferdig på skolen?

Knut Arild Hareide, KrF:

- Alle barn og unge må sikres retten til å utvikle ferdigheter som gjør dem i stand til å gjøre en jobb i samfunnet. Det handler både om hjelpemidler og om tilstrekkelig med lærere som vet hvordan de skal jobbe med elever med utviklingshemning.

Siv Jensen, Frp:

Vi ønsker å iverksette en opptrappingsplan for tilpasset utdanning og arbeid for utviklingshemmede, fordi utviklingshemmede skal ha like muligheter som alle andre til å ta utdanning og arbeid. Vi ønsker å styrke rådgivningstjenesten i skolen som gir bedre oppfølging til hver elev. Rådgivningstjenesten må være tilpasset alle elevgrupper.

Vi ønsker at personer med utviklingshemning skal få større medbestemmelserett over sin egen hverdag. Derfor har vi foreslått å lovfeste retten til brukerstyrt personlig assistanse (BPA), og gi brukeren frihet til selv å velge hvordan bistanden skal nyttes. Forslaget må også sikre at brukerne får rett til valg av arbeidsgivermodell. BPA skal ha øremerket finansiering.

FrP vil videreføre og styrke TT-ordningen for personer med spesielle transportbehov, slik at disse enkelt kan komme seg til og fra skole og jobb.

Jens Stoltenberg, Ap:

- Gjennom for eksempel lærekandidatordning, vil opplæringen tilpasses hva den enkelte har kapasitet til å lære. En lærekandidat inngår en kontrakt med en lærebedrift der målet er å få et kompetansebevis. Lærebedriften får offentlig tilskudd. Denne tilskuddsordningen skal stimulere lærebedriftene til å gi læring og lærekandidater med særskilte behov muligheter til å oppnå en fagutdanning eller deler av en fagutdanning. Intensjonen er å styrke ungdommens muligheter til å jobbe i det ordinære arbeidslivet. I 2011 var 1505 elever i videregående skole lærekandidater. Med utgangspunkt i erfaringene

fra lærekandidatordningen er det prøvd ut et opplegg med praksisbrev. Dette er et toårig løp med fire dager i bedrift og en dag i skole med muligheter til å fullføre senere med fullt fag- eller svennebrev. Kunnskapsdepartementet vil nå innføre en plikt for fylkeskommunene til å tilby praksisbrev.

Vi trenger mer kunnskap på dette området. Kunnskapsdepartementet vil derfor gjennomføre en undersøkelse for å se nærmere på i hvilken grad ungdom med utviklingshemning kommer i arbeid etter skolegang og hvordan skolen arbeider for å legge til rette for dette.

Audun Lysbakken:

- SV mener at alle elever skal få en opplæring som gjør dem klar for møtet med samfunnet utenom skolen, det må også gjelde elever med utviklingshemning. Opplæringen skal være tilpasset, og den skal bidra til at elevene får brukt evner og anlegg til eget og samfunnets beste. I dag får mange med utviklingshemning ikke en opplæring som følger en slik målsetning.

SV vil sikre at elever med utviklingshemning får muligheter til praksisopplæring og kompetansebevis. I neste periode går SV inn for en ny 90-dagersgaranti for ungdom. Ingen skal stå uten utdanning eller aktivitet mer enn 90 dager. Det betyr at unge med utviklingshemning skal ha et tilbud raskt, på lik linje med alle andre unge.

Trine Skei Grande, Venstre:

- Alle elever har rett på tilpasset opplæringen ifølge opplæringsloven. Det innebærer at tilstrekkelige ressurser må stilles til rådighet for å oppnå dette. Dette er både et statlig og et kommunalt ansvar. Et viktig tiltak er å ha flere lærere med spesialpedagogisk kompetanse på hver skole, som kan sikre god tilrettelegging av det pedagogiske tilbudet.

Liv Signe Navarsete, Sp:

- I vårt parti mener vi at frihet til å finne gode lokale løsninger er bedre enn nasjonal standardisering av skoledagen. Vi mener at den enkelte skole og den enkelte lærer må få større frihet og mulighet til å gi nødvendig tilpasset opplæring. Vi må fortsette arbeidet med å gjøre ungdomsskolen mer praktisk og relevant for arbeidslivet. For å imøtekomme ulike behov i elevgruppen må skolen få mulighet til å gi større

variasjon i undervisningen. Det er viktig at skolen har tilgang på spesialrom, utstyr og mulighet til ekskursjoner slik at undervisningen oppleves variert, praktisk og relevant

Erna Solberg, H:

Høyre mener det må satses mer på tidlig innsats i skolen og skolen må sørge for at alle elever får tilrettelegging og tilpasset opplæring.

Skolens mål må være å hjelpe alle elever, både utviklingshemmede og andre, til å ta i bruk hele potensialet sitt. Med hjelp av en god skole kan flere utviklingshemmede komme inn i arbeidslivet enn det som er tilfellet i dag.

Erna Solberg. (Foto: CF-Wesenberg kolonihaven.no)

3 - Hva vil ditt parti gjøre for at flere personer med utviklingshemning skal få en jobb?

Knut Arild Hareide, KrF:

- Mange arbeidsgivere er skeptiske og vet ikke at personer med utviklingshemning kan gjøre en utmerket jobb. Muligheten til å ta med seg støtteordninger fra trygdesystemet som delbetaling og redusert arbeidsgiveravgift kan være en mulighet til å senke den terskelen. En del trenger særskilt tilrettelagte arbeidsplasser. Det må sikres tilstrekkelig finansiering til dette.

Siv Jensen, Frp:

For å fremme deltakelse i arbeidslivet mener vi at det må satses på et tettere samarbeid mellom Nav og arbeidssøkere, med karriereveiledning og individuell oppfølging rettet mot den enkeltes arbeidsevne og ferdigheter. For personer med sterke funksjonshemninger ønsker vi å gjøre om funksjonsassistentsordningen til en varig ordning, som kan bidra til at mennesker med dette behovet ikke bare kommer i arbeid, men blir værende i arbeid. Den permanente ordningen skal bevilges som en overslagsbevilgning fra folketrygden.

Vi har i tillegg foreslått 2500 øremerkede varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA).

Det vises ellers til vårt svar på spørsmål 1 om krav til universell utforming i offentlige bygg og rom.

Jens Stoltenberg, Ap:

- Arbeidslivet er en sentral inngang til fellesskap og deltakelse i samfunnet og påvirker den enkeltes levkår. Økt arbeidsdeltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne er derfor et viktig mål for regjeringen. For å nå dette målet er det viktig å etablere et tett samarbeid mellom utdanningssektoren og arbeids- og velferdssektoren for å få flere personer med utviklingshemning i ordinært arbeid. Den rødgrønne regjeringen har utarbeidet en strategi for å få flere personer med nedsatt funksjonsevne i arbeid. Denne strategien omfatter også personer med utviklingshemning. Arbeidsdepartementet vil i en egen evaluering kartlegge hvordan strategien har virket for personer med ulike former for funksjonsnedsettelse herunder også mennesker med utviklingshemning.

Den rødgrønne regjeringen har varslet at vi vil legge fram en stortingsmelding om arbeids- og velferdspolitikken. Varig tilrettelagt arbeid (VTA) er det mest brukte arbeidsrettede tiltaket for personer med utviklingshemning. Det er noe usikkerhet om hvor stort behovet er for tiltaksplasser for utviklingshemmede. Dette må sees i sammenheng med ønske om at flere utviklingshemmede skal integreres i ordinært arbeid.

I vår siste stortingsmelding om utviklingshemmede viser vi til en undersøkelse av Arbeidsforskningsinstituttet som konkluderer med at det er et udekket behov på ca 1500 VTA-plasser. Arbeiderpartiet vurderer behovet for tiltak i kommende stortingsmelding om arbeids- og velferdspolitikken og i alle kommende budsjetter.

I stortingsmelding om arbeids- og velferdspolitikken er et av målene å legge til rette for at flere også med 100 prosent uførepensjon, i fremtiden kan være noe i arbeid. Dette vil også være en aktuell problemstilling for enkelte personer med utviklingshemning.

Audun Lysbakken, SV:

I vårt parti er vi opptatt av at arbeid til alle faktisk betyr arbeid til alle. Staten skal bidra til at det blir mulig gjennom ulike tilskudd. Derfor er det nødvendig med god tilrettelegging for arbeid i vanlige bedrifter, for eksempel ved å

bruke uføretrygd som del av ordinær lønn. Det er også nødvendig at det er flere plasser i varig tilrettelagt arbeid (VTA). Penger til VTA skal være øremerket, slik vi nå har vedtatt, og behovet for VTA- og VTOarbeidsplasser må registreres i NAV. I tillegg mener SV at det vil være et fremskritt dersom flere dagtilbud byttes ut med mulighet til arbeid.

Trine Skei Grande, Venstre:

- Et inkluderende arbeidsliv må sikres både ved at arbeidsplassen fysisk tilpasses den enkeltes behov og at det opprettes flere arbeidsplasser for personer som

Trine Skei Grande
Foto: Venstre

av ulike grunner har nedsatt arbeids- evne. Store omstillinger gjør det også nødvendig med økt innsats når det gjelder omskolering, opptrening og praksisplasser. Venstre vil også opprette flere lærlingplasser i stat og kommune, og opprette minst 100 nye traineeplasser årlig for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Venstre ønsker 2 000 flere «varig tilrettelagte» tiltaksplasser.

Liv Signe Navarsete, Sp:

- Jeg velger å besvare spørsmål tre og fire samtidig, og viser til at Senterpartiet vil rettighetsfeste ordningen med brukerstyrt personlig assistanse, slik at flere funksjonshemmede kan komme seg ut i arbeidslivet og leve et selvstendig og uavhengig liv. Yrkesdeltakelse bør være målet også for personer som er syke eller som har nedsatt funksjonsevne. Dette betyr at vi må ha et arbeidsliv med tilstrekkelig fleksibilitet og åpenhet slik at alle som har arbeids- evne får slippe inn. Ordningen med lønnstilskudd til arbeidsgiver – både midlertidig og varig – for å ansette personer med nedsatt arbeidsevne er et målrettet tiltak som vi vil fortsette å arbeide for blir utvidet. At ordningen med arbeidsreiser for personer med nedsatt funksjonsevne skal være et fleksibelt og fullgodt tilbud som sikrer brukerne tilgang til arbeidslivet

Erna Solberg, H:

Det er viktig at vi har et åpent arbeids- marked med en lav terskel inn, slik at

så mange som mulig får prøve seg i en vanlig jobb. I tillegg er det viktig at det er nok plasser innen varig tilrettelagt arbeid (VTA), og Høyre vil derfor kartlegge om det er behov for flere tiltaksplasser av denne typen.

4 - Hva vil ditt parti gjøre for at flere personer med utviklingshemning skal få jobb i ordinært arbeidsliv?

Knut Arild Hareide, KrF:

- Mennesker med utviklingshemning er like forskjellige som alle andre. Jeg viser her til tiltakene jeg nevnte i forrige spørsmål nummer 3.

Siv Jensen, Frp:

Vi ønsker et fleksibelt arbeidsliv hvor det er plass til alle. Arbeidsmiljøloven må sikre arbeidslivet fleksible rammer og gi rom for lokal tilpasning. Vi mener at fleksibilitet gir arbeidsgiver og arbeidstaker mulighet for å komme frem til en spesielt tilpasset arbeidsavtale, som kan gjøre det enklere for personer med særlige behov å få en jobb.

Vi har også styrket bevilgningene til tilrettelegging av arbeidsplasser. For øvrig vises det til vårt svar ovenfor om funksjonsassistentordningen

Jens Stoltenberg, Ap:

Regjeringens jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne omfatter alle med nedsatt funksjonsevne – uavhengig av diagnose og type funksjonsnedsettelse. Det betyr at personer med utviklingshemning har vært og er en del av målgruppen for strategien på lik linje med andre personer med nedsatt funksjonsevne som har behov for arbeidsrettet bistand for å komme i arbeid. I jobbstrategien legges det vekt på å ta i bruk virkemidler innrettet mot integrering i ordinært arbeidsliv som blant annet utvikling av ulike oppfølgings- og tilretteleggingsordninger. Dette er tiltak som også vil komme utviklingshemmede til gode. Jobbstrategien prioriterer unge med funksjonsnedsettelse under 30 år.

Audun Lysbakken, SV:

- For SV er det et mål at flest mulig er i arbeid, uavhengig av om de måtte ha en utviklingshemning eller ikke. Et arbeidsliv med plass for alle trenger tilrettelagte arbeidsplasser både i nettet og ordinært arbeidsliv.

Trine Skei Grande, Venstre:

Vi mener det må bli langt lettere enn i dag å kombinere arbeid med trygd. Mange som ikke kan arbeide i full stilling, kan likevel gjøre en betydelig innsats for eksempel i deltidsstillinger, tidsbegrensede oppdrag, gjennom tilpassede arbeidsoppgaver osv. Derfor vil Venstre ha et mindre rigid og et mer fleksibelt NAV. Venstre vil også gjøre flest mulig av IA-avtalens positive virkemidler som f.eks. tilretteleggingstilskudd fra NAV og kostnadsrefusjon knyttet til bedriftshelsetjeneste, tilgjengelige for alle arbeidstakere og ikke bare de som er ansatt i IA-virksomhet. I Venstres alternativ budsjett 2013 setter vi av 20 millioner til ulike tiltak for å hjelpe vanskeligstilte inn i arbeidsmarkedet.

Erna Solberg, H:

Høyre mener som nevnt over at flest mulig bør få sjansen til å prøve seg i det ordinære arbeidsmarkedet, og vil legge til rette for det. Derfor vil Høyre blant annet satse mer på lønnstilskudd, slik at flere får sjansen til å være på en arbeidsplass i det ordinære arbeidslivet. Vi vil også at mer av arbeidsmarkedsopplæringen skal skje på vanlige arbeidsplasser heller enn i skjermet sektor.

5 - Hva vil ditt parti gjøre for at personer med utviklingshemning i likhet med andre skal kunne velge hvor og med hvem de vil bo?

Knut Arild Hareide, KrF:

- Kommunene må få penger nok til å kunne drive tjenester for mennesker med utviklingshemning på en måte som sikrer både botilbud og tjenestetilbud. Bosted er en viktig del av trivselen for alle.

Siv Jensen, Frp:

I vårt parti er vi veldig opptatt av personlig frihet og at hvert menneske skal få styre sitt eget liv så langt det er mulig. Vi mener at forholdene må legges til rette slik at også funksjonshemmede kan ha samme frihet som alle andre til å velge boform. Vi har derfor fremmet forslag om tilskuddsordning til bolig.

Vi ønsker at smarthusløsninger videreutvikles, slik at personer med funksjonshemninger gis mulighet til å bo i egen bolig. Smarthus skal blant annet ha sensorteknikk og elektroniske meldesystemer. Slik velferdsteknologi skal derimot ikke erstatte omsorg og pleie,

men gi en ekstra sikkerhet.

Jens Stoltenberg, Ap: -

- Forskning viser at selvbestemmelse for personer med utviklingshemning ofte er begrenset når det gjelder de store beslutningene i livet – som for eksempel hvor en skal bo og hvem en skal bo sammen med. I stortingsmeldingen om utviklingshemmede redegjør vi nærmere for denne problemstillingen og hvilke tiltak og ordninger myndighetene har etablert for å fremme en variert boligstruktur av god kvalitet.

Norge har nå ratifisert FN konvensjonen om rettigheter til mennesker med utviklingshemning. Retten til å bestemme over eget liv et grunnleggende menneskerettslig prinsipp som også gjelder for personer med utviklingshemning. Vi ser et behov for å få mer kunnskap om selvbestemmelse for personer med utviklingshemning, og vil derfor iverksette en bred kunnskapsinnhenting på dette området. Arbeidet ses i sammenheng med videre oppfølging av Informasjons- og utviklingsprogrammet.

Audun Lysbakken, SV:

- SV har vært svært opptatt av å stoppe utviklingen der det bygges stadig større boligkomplekser som er mer tilpasset den enkelte kommunes ønsker om effektivisering, enn å ivareta den enkeltes rett til å velge boform og få nødvendige tjenester tilpasset det. Fra statlig hold er det viktig å sørge for at støtteordningene til Husbanken er i tråd med en politikk for frihet. SV støtter Stortingets enstemmige innstilling fra 2011, som sier at Husbanken skal ivareta den enkeltes frihet og stiller krav om at boenheter ikke skal være større enn fem enheter.

Audun Lysbakken.
Foto: Sosialistisk Venstreparti

SV støtter Stortingets enstemmige innstilling fra 2011, som sier at Husbanken skal ivareta den enkeltes frihet og stiller krav om at boenheter ikke skal være større enn fem enheter.

Trine Skei Grande, Venstre:

- Utviklingshemmede er ikke en ensartet gruppe. Venstre mener det er selvsagt at også utviklingshemmede i høyere grad skal kunne velge hvor og med hvem de vil bo. Venstre fremmet et forslag på Stortinget om å nedsette et offentlig utvalg som skal følge opp ansvarsreformen for å bedre livssituasjonen til psykisk utviklingshemmede.

Dette forslaget fikk flertall, og rapporten fra utvalget vil forhåpentligvis inneholde en rekke verdifulle tiltak som vil føre til økt valgfrihet for den enkelte i forhold til ønsket boform og øke livskvaliteten til den enkelte.

Liv Signe Navarsete, Sp:

- Senterpartiet vil øke midlene til tilpassingstilskudd gjennom Husbanken for at blant annet funksjonshemmede kan tilrettelegge egne boliger.

Erna Solberg, H:

Høyre vil legge til rette for mest mulig frihet for den enkelte, inkludert frihet til å velge hvor og med hvem man vil bo. Samtidig er det viktig at personer med bistandsbehov bosettes på en måte som gjør det mulig for kommunen å yte den bistanden på en økonomisk forsvarlig måte. Høyre er overbevist om at det i de aller fleste kommuner er mulig å få til gode løsninger lokalt, forutsatt at man har et godt og nært forhold mellom brukerne og den enkelte.

6 - Hva vil ditt parti gjøre for at personer med utviklingshemning skal kunne flytte fra bofellesskap der de ikke trives?

Knut Arild Hareide, KrF:

Loven må sikre tjenester uavhengig av hvor i kommunen personen bor. Hvis det ikke er mulig å finne fram til tiltak som gjør at man trives i bofellesskapet, må retten til å flytte ikke føre til at man får dårligere tjenestetilbud.

Siv Jensen, Frp:

Vi mener at det er selvsagt at det skal være mulig å flytte fra bofellesskap hvor man ikke trives. Frp er for fritt brukervalg, slik at det er opp til den enkelte beboer å bestemme hvor han eller hun vil bo. For slike tjenester ønsker Frp å innføre statlig finansiering hvor pengene følger brukeren. Dermed vil det være lettere for den enkelte å flytte til et annet bosted.

Jens Stoltenberg, Ap:

Jeg viser til mitt svar på forrige spørsmål.

Audun Lysbakken, SV:

- Skal friheten til å velge bosted være reell, må den også innebære å kunne flytte fra et bofellesskap der man ikke trives. Dette kan selvsagt medføre

utfordringer for kommunen som skal yte tjenester. Derfor er det viktig med en klar forståelse for retten til frie valg, og plikten til å drive tjenester i tråd med behovene innbyggerne har.

Trine Skei Grande, Venstre:

Ved å sørge for ulike botilbud, vil det bli enklere å flytte dersom man ikke trives. Venstre mener det er åpenbare utfordringer på støtteordninger til differensierte boliger, tjenesteutvikling, fritidsmuligheter og arbeidsmarkedet m.m., og derfor vil Venstre at disse utfordringene bør uttrykkes i en egen opptrappingsplan som utarbeides på bakgrunn av rapporten fra utvalget som skal følge opp ansvarsreformen.

Liv Signe Navarsete, Sp:

- Senterpartiet vil øke midlene til tilpassingstilskudd gjennom Husbanken for at blant andre mennesker med funksjonshemming kan tilrettelegge egen bolig. Dette vil gi større mulighet for å etablere seg utenfor kommunalt eide bofellesskap.

Liv Signe Navarsete.
Foto: Senterpartiet

Erna Solberg, H:

Høyre mener det skal være mulig for beboere å flytte dersom beboersamsetningen i et bofellesskap ikke fungerer godt. I dag er dette ofte praktisk vanskelig fordi det er en generell mangel på boliger. Det fører til at bofellesskapene kan bli sammensatt mer ut fra hva kommunen kan tilby, enn en vurdering av hvem som passer best sammen. Høyre mener større og mer robuste kommuner vil kunne ha mer fleksibilitet til å tilby andre.

7- Hva vil ditt parti gjøre for at personer med behov for bistand skal kunne reise på ferie. Bakgrunnen for spørsmålet er at uføretrygden ikke strekker til når den enkelte selv må betale sine tjenesteyteres lønn, reise og opphold?

Knut Arild Hareide, KrF:

Dette kan gjøres gjennom å styrke støtteordningene til nødvendig ledsager, også på ferie.

Siv Jensen, Frp:

Frp mener det er veldig viktig at også utviklingshemmede kan dra på ferie, som alle andre. Derfor vil vi bevilge mer penger til kommunene til slike tiltak slik at kommunene kan sikre et slikt ferietilbud. Og på samme måte som med skole, skal pengene følge den enkelte, selv om vedkommende flytter til en annen kommune.

Siv Jensen
Foto: Fremskrittspartiet

Jens Stoltenberg, Ap:

- Arbeiderpartiet vil fortsatt gi tilskudd til ferietiltak.

En undersøkelse fra 2005 viser at mennesker med store bistandsbehov reiser sjeldnere enn andre på ferie. I noen kommuner er det lagt til rette for å gjøre det mulig å reise på ferie for eksempel gjennom tilskudd og fleksibel turnus, mens det i andre kommuner blir kostbart og komplisert. Dette innebærer at det er store kommunale variasjoner, og for noen utviklingshemmede vil dette sette klare begrensninger på deres valg av ferie.

Vi har i vår siste stortingsmelding om utviklingshemmede i første omgang valgt å belyse problemstillingen uten at det foreligger noen klare forslag til endringer i dagens system. Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet har etablert en tilskuddsordning som skal gi organisasjonene for funksjonshemmede bedre muligheter til å gjennomføre gode velferds-fritids- og ferietiltak.

Audun Lysbakken, SV:

- Alle mennesker må ha rett til å leve aktive liv, ferie er del av det. Det er naturlig at det skal være mulig å reise på ferie, også for mennesker med utviklingshemming. Behovet for assistanse også i ferier er del av det ordinære tjenestebehovet og bør, innen rimelige grenser, være del av det den enkelte får tildelt.

Trine Skei Grande, Venstre:

- Dette er en kommunal oppgave og det er sikkert ulikt hvordan slike tilskudd gis fra kommune til kommune.

Liv Signe Navarsete, Sp:

- Vi forstår at det er vanskelig å finansiere assistent under feriereiser i tillegg til å betale for reise og opphold for egen del. Senterpartiet ønsker å rettighetsfeste ordningen med brukerstyrt personlig assistent. Det er en kommunal oppgave å finansiere denne ordningen, men de statlige overføringene må dekke de kostnader som følger av rettighetsfesting.

Erna Solberg, H:

Det er opp til kommunene å legge til rette for at utviklingshemmede får ferie- og fritidsmuligheter. Høyre mener at mange kommuner har mye å gå på når det gjelder å legge til rette for feriereiser for personer med bistandsbehov, og innbyggere i hver enkelt kommune bør gjøre det klart for sine lokale folkevalgte at dette er en oppgave som fortjener oppmerksomhet.

Løvebakken neste?

I Norge har vi mange små partier uten stortingsrepresentanter. Intervjuet til partilederne på Stortinget ble planlagt for lenge siden. Like før SFA gikk i trykken viser meningsmålingene at både Miljøpartiet de grønne og partiet Rødt kan bli representert på Løvebakken. I ettertid ser vi at NFUs spørsmål nok også burde ha omfattet disse partiene.

Ikke lettlest

Det ble dessverre ikke mulig for oss å skrive spørsmålene og svarene fra lederne av de politiske partiene i lettlest tekst. Sykdom i sekretariatet og dermed manglende kapasitet er årsaken til dette.

Lettteste svar på viktige spørsmål

Firmaet Ridderne i Bærum har stilt flere av de samme spørsmålene til de politiske partiene på Stortinget som SFA har gjort til lederne av de samme partiene. Ridderne har skrevet alle spørsmål og svar i lettlest form. De er lagt ut på NFUs nettside www.nfunorge.org

I det følgende har vi plukket ut partienes svar på et spørsmål som SFA derimot ikke har stilt. Det lyder slik:

Hva vil ditt parti gjøre for at vi selv skal kunne bestemme hvem som gir oss den hjelpen vi trenger?

HØYRE

Høyre vil at du selv skal velge hvem som skal jobbe hjemme hos deg. Du kan velge kommunen eller private.

ARBEIDERPARTIET

Vi vil at brukerstyrt personlig assistent (BPA) skal være noe du har krav på hvis du trenger det. Brukeren skal selv bestemme når assistenten skal komme og hvilke oppgaver de vil at han skal ha.

FREMSKRITTSPARTIET

FrP ønsker at den enkelte selv skal kunne bestemme hvem som skal hjelpe. Vi vil at alle skal kunne ha en brukerstyrt personlig assistent. (BPA) Den som hjelper deg kan enten komme fra kommunen eller være privat.

SOSIALISTISK VENSTREPARTI

SV går inn for å gi rett til brukerstyrt personlig assistent (BPA). Vi mener at du skal være med på å bestemme hvilken hjelp du skal ha og når du skal ha den.

KRISTELIG FOLKEPARTI

De som har brukerstyrt personlig assistent (BPA) bør selv få være med på å ansette assistenten.

SENTERPARTIET

Senterpartiet vil at de som trenger brukerstyrt personlig assistent (BPA) skal ha krav på å få det.

Flere i arbeid!

AV: JENS PETTER GITLESEN

- Regjeringen styrker arbeidsmarkedstiltakene
- Stortingsmeldingen «Flere i arbeid» varsler en sterk satsning på arbeidsmarkedstiltak

- Dette er en veldig god nyhet for oss i NFU og de mange personene med utviklingshemning som ønsker en jobb å gå til, sa landsstyrrerrepresentant i NFU, Oscar Eide, som også er styreleder i vekstbedriften Trigger AS og representerte forbundet under presentasjonen. - Mange vekstbedrifter rundt om i landet har ventelister samtidig som mange med utviklingshemning også kan arbeide i ordinære bedrifter. Nå vil det endelig skje noe, sa Eide.

Tove Linnea Brandvik (Ap) er representant i Stortingets Arbeids- og sosialkomité. Hun presenterte stortingsmeldingen på Nordnes Verksteder AS i Bergen nylig. Brandvik har i lang tid vært opptatt av funksjonshemmedes levekår og ikke minst muligheten til å delta i et inkluderende arbeidsliv. NFU har hatt en åpen og god dialog med henne gjennom hele denne stortingsperioden.

I forbindelse med sin presentasjon viste Brandvik til at Brofoss-utvalgets innstilling har vært et grunnlag for komiteens arbeid med stortingsmeldingen. - Utvalget kom som kjent med en delt innstilling som alle inneholdt positive forslag. Flere tiltaksplasser og økt bruk av ordinært arbeidsliv er sentralt i stortingsmeldingen. Tiltakene innen skjermet sektor skal fortsatt drives i regi av ikke-kommersielle

Munter stemning da stortingsrepresentant Tove Linnea Brandvik ble forevige sammen med landsstyremedlem i NFU, Oscar Eide, AUF-kandidat på Hordaland Arbeiderpartis stortingsvalgliste, Egil Knudsen (til høyre) og en representant for lokalpressen da en arbeidstaker på Nordnes viste fram et av verkstedets produkter. (Foto: Torbild Håland)

aktører. Nå vil det i tillegg bli sterkere føringer og krav til kvalitet, økt bruk av lønnstilskudd, tidligere innsats og tettere oppfølging. Det er viktig for regjeringen å bygge videre på den kompetansen som allerede finnes.

- Stortingsmeldingen inneholder mye positivt, men lite konkret. Det står ikke hvor mange tiltaksplasser som vil komme eller når de vil komme?

- En stortingsmelding er et forslag fra regjeringen til Stortinget. Den følges opp av en stortingsbehandling hvor Stortinget fatter de endelige vedtakene. Budsjettmessige konsekvenser vil bli behandlet i budsjettet og eventuelle lovendringer

kommer etter lovforslag fra regjeringen og behandles endelig av Stortinget.

- Noen vil trolig hevde at regjeringen i disse valgkamp-tider først og fremst serverer valgflesk. Hvorfor kommer stortingsmeldingen nå rett før valget?

- Dette området har vært prioritert både fra Regjeringen og Stortingets side i hele stortingsperioden. Området er omfattende med svært mange og ulike tiltak, og mange og ulike problemer for de som har behov for bistand for å beholde eller komme i arbeid. Det har derfor tatt tid å utarbeide meldingen. Vi har brukt tiden til å ha tett kontakt med de ulike aktørene,

interesseorganisasjonene og forskningsmiljøer. Involvering av de ulike aktørene tar nødvendigvis tid, men har til gjengjeld bidratt til en sterk, solid og grundig melding.

Takket NFU

Brandvik takket samtidig NFU for aktivt arbeid gjennom gode faglige innspill i forbindelse med arbeidet med stortingsmeldingen. - Det har vært tett og hyppig kontakt, og NFU har hele tiden stilt seg positivt til å bidra med forslag og vurderinger. Dette bringer politikken videre, presiserte Tove Linnea Brandvik.

Karin Andersen.

SV fikk gjennomslag

- Vi i SV er glade for at det er blitt enighet om å etablere flere tiltaksplasser og at vi dermed har bidratt til å stoppe ønsket om mer anbud og kommersialisering. Det er også gledelig at bruken av lønnstilskudd til folk som har

uføretrygd skal økes, slik at flere kan komme i arbeid i den grad de kan greie det, sier stortingsrepresentant Karin Andersen i en kommentar til regjeringens satsing.

Dokumentasjon om god politikk

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne ble ratifisert av Norge i juni. Heretter skal Norge rapportere til FN om status for funksjonshemmedes rettigheter. Den første rapporten skal være klar i 2015.

Men hvordan skal vi vite hva som er status og hvordan situasjonen utvikler seg?

Behov for mer kunnskap

Bedring i politikk og regelverk kommer ofte etter langvarig arbeid i interessepolitiske organisasjoner som avdekker feil og foreslår løsninger for enkeltpersoner og grupper. Organisasjonene spiller her en viktig rolle. Det å følge med på hva slags effekt politikken som føres har, er derimot en sentral oppgave for myndighetene.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har nå fått et viktig oppdrag i arbeidet med å dokumentere og følge med på hvordan funksjonshemmedes rettigheter utvikler seg.

Det forventes nå at dette dokumentasjonsarbeidet styrkes. I Arbeids- og sosialkomiteens innstilling om ratifisering av FN-konvensjonen omtales direktoratets nye dokumentasjonsoppdrag slik: "Komiteen merker seg at dette vil bidra til en styrking av kunnskapsinnhenting og overvåking av funksjonshemmedes stilling i samfunnet".

Direktoratets nye oppdrag

Bufdir skal nå utvikle et dokumentasjonssystem om levekårene og livssituasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne. Dette skal blant annet gi oss bedre kunnskap om effektene av de tiltak som settes i gang.

Direktoratet skal både samle inn og systematisere dokumentasjonen vi allerede har, og bidra til å skaffe ny. Det skal utvikles verktøy både til å dokumentere og rapportere om utviklingen en gang i året, som skal bidra til Norges rapportering som gjelder FN-konvensjonen.

Bufdir har allerede gjennom Statistisk Sentralbyrå (SSB) fått utviklet et sett av indikatorer som skal følge funksjonshemmedes livssituasjon. "Personer med nedsatt funksjonsevne, indikatorer for levekår og likestilling" inneholder informasjon om

blant annet boforhold, utdanning, arbeid og helse (SSB-Rapport 8/2013).

Denne kunnskapen skal bli lett tilgjengelig for oss som ønsker informasjon. De første aktivitetene skal settes i gang i høst. Data og kunnskap skal formidles både i skriftlige rapporter og på nett. Det er allerede samlet og lagt ut en del dokumentasjon på direktoratets hjemmeside www.bufetat.no. Arbeidet med nettformidling skal imidlertid utvikles videre til høsten.

SAFO skal bidra

Kontakt med interesseorganisasjonene er også en del av dette oppdraget, og SAFO var på møte i Bufdir om denne saken i vår. Planen videre er å etablere en referansegruppe der organisasjonene skal bidra.

SAFO-organisasjonene kan gi innspill om hva slags kunnskap som mangler og hvilke temaer det bør forskes på. Vi kan i tillegg gi innspill på hvordan den skal presenteres og også bidra med videoreformidling av ny kunnskap. Grunnlaget for våre innspill kan blant annet være bidrag fra medlemmer og tillitsvalgte i NFU.

Hvordan kunnskapen tolkes kan være ulikt, alt etter hvor man står. Myndighetene skal rapportere til FN ut fra sitt ståsted. Funksjonshemmedes organisasjoner skal lage en "skyggerapport" til FN – sett fra vårt ståsted.

VIGDIS ENDAL
DAGLIG LEDER I SAFO

Ikke beroliget etter åpen høring

- Jeg er ikke beroliget. Her er fortsatt mye å ta tak i, sa leder for helse- og sosialkomiteen i Bergen kommune, Siw-Anita Lien (Ap) da byråd for helse og omsorg, Hilde Onarheim (H) og kommunaldirektør Finn Strand måtte svare for prioriteringer og økonomi i tjenester for personer med utviklingshemning. Det skjedde i en åpen høring om kommunens avlastningstjenester nylig.

Ulrikke Tranberg og mannen Kjetil Olsen fikk avlastningstilbudet de trengte etter fire års søknadsprosess. Her er Ulrikke med den ene datteren, Constance Amalie. (Foto: Samfunn for alle)

Lien mente også at det er behov for en egen kommunerevisjon av tjenestene. - Det er så stor avstand mellom det administrasjonen sier og det brukerne forteller, påpekte hun.

Høringen kom i stand etter krav fra Ap og Venstre, etter at flere familier med funksjonshemmede barn har fortalt om manglende hjelp av kommunen.

I fjor møtte SFAs utsendte Ulrikke Tranberg hjemme i Fyllingsdalen. Da hadde Ulrikke og mannen Kjetil Olsen i forkant stått fram i en dokumentarfilm og i toppoppslag i Bergens Tidende der de fortalte om sin fire år lange søknadsprosess for å få mer avlastning for sine to døtre. Det resulterte i 80 000 visninger

på artikkelen der foreldrene konstaterte at uten mer hjelp, ville ekteskapet enten ryke eller de måtte koble inn barnevernet og gi den mest krevende datteren fra seg. Mediaoppslagene bidro både til at ekteparet fikk den hjelpen de trenger og at mangelen på hjelp fra kommunens side til mange andre familier endelig ble satt på dagsorden.

Levekårsmelding

Åsta Årøen (V) ga på høringen uttrykk for at det er behov for en egen levekårs-melding for familier med store omsorgsoppgaver. Hun viste til undersøkelser foretatt av både kommunen selv og av avisen Bergens Tidende som viser at pårørende

opplever at det å klage til kommunen, ikke nytter. De opplever heller ikke at de blir møtt med nødvendig empati, innsikt og forståelse når de tar belastningen det er å måtte be om hjelp. - Vi føler ikke at vi når fram likevel. Vi orker ikke klage til kommunen. Det koster for mye, sa en mor under høringen.

Det kom frem både ris og ros under dette møtet, men tillitskrisen mellom de som gir og de som trenger hjelp, ble bekreftet på høringen - der helsebyråd Hilde Onarheim fikk siste ordet. Hun viste til at kommunen nå har satt i gang en del tiltak, men erkjente at det fortsatt er en jobb å gjøre.

Hjemme hos Dag Olav i Stavanger

- Endelig er Dag Olav ute av det kommunale bofellesskapet der han vantrivdes. I dag har han en hverdag på sine premisser i eget hjem. For oss var den årelange kampen for å få en selvbyggertomt i erstatning for den kommunen tok fra ham, en slitsom og stressende periode. Gleden over å se hvor godt han har det nå, er imidlertid verdt alt strevet. Uten hjelp fra NFU med Jens Petter Gitlesen i spissen, hadde vi likevel aldri greid det.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

SFA skrev både i 2007 og 2010 om Stavanger-mannen Dag Olavs Stenslands uholdbare bosituasjon i en kommunal omsorgsbolig. Første gang vi møtte hans foreldre, Arnt og Torunn Stensland, fortalte de om sin fortvilelse og sinne over bruken av makt, tvang og medisiner som sønnen – med autisme og utviklingshemning ble utsatt for. Situasjonen var allerede da så uholdbar at foreldrene hadde ham hjemme hos seg i gjennomsnitt fem dager pr. uke.

I 2010 hadde vi et nytt stort oppslag om at Dag Olav var blitt fratatt selvbyggertomten han hadde fått tildelt etter loddtrekning av kommunen. I begrunnelsen fra kommunen het det at det ville bli for krevende og dyrt for kommunen å gi ham omsorgstjenester hvis han flyttet for seg selv. Kommunen beregnet helt feilaktig

merutgiftene som det ville innebære med hele 10 millioner kroner årlig.

Da Dag Olav ble fratatt selvbyggertomten, ble hans bosituasjon og kommunens begrunnelse for å gjøre det gjenstand for store oppslag i både lokalpressen og landsdekkende media. NFU startet facebook-siden "Dag Olav skal ha tomten" som fikk over 20 000 tilhengere. I reformdebatten på Stortinget viste Tore Hagebakken (Ap) spesielt til Stavanger kommunes håndtering av Dag Olav-saken og påpekte at "slik kan vi ikke ha det". Deretter gikk tidligere inkluderingsminister Audun Lysbakken ut mot kommuner som presser personer med utviklingshemning i saker som gjelder valg av bolig. Han fastslo i klartekst at utviklingshemmede som mottar kommunale tjenester i likhet med andre innbyggere har rett til å bo hvor de vil selv.

LDO-dommen

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) fikk til slutt saken på sitt bord, og var klinkende klar i sin konklusjon om at Stavanger kommune hadde begått lovbrudd da kommunalstyret for miljø og utbygging laget særregler for innbyggere som får selvbyggertomt som mottar kommunale tjenester.

Først da ga kommunen ga etter og Dag Olav fikk etter en stund utdelt en ny tomt på 170 kvadratmeter på det samme selvbyggerfeltet 22. september 2011. Foreldrene våget ikke å tro at det var sant før de satt med skjøtet i hånden. Da var punktet til gjengjeld satt for en kamp som har endret norsk politikk. Nå har de imidlertid bestemt seg for å gå til erstatningssak mot Stavanger kommune på vegne av sønnen som ble diskriminert.

Huseieren ser på bilder sammen med sine foreldre, Torunn og Arnt Stensland. Her forevige på det store kjøkkenet.

Fra inngangspartiet.

Det gode livet i eget hjem

Nesten to år og flere hundre dugnadstimer etter tildelingen av den nye selvbyggertomten, kunne Dag Olav endelig flytte inn i det nye huset sitt i mai i år. Det er bygget i to etasjer og har en grunnflate på i alt 70 kvadratmeter.

Dag Olav stortrives i eget hjem.

Huset har livsløpsstandard og universell utforming. Det er preget av solid håndverk og inneholder et stort spisekjøkken, stue, dusjbad, vaskerom og et ekstra oppholdsrom som ved eventuelt behov kan gjøres om til et soverom når huseieren blir eldre. I underetasjen har han sitt nåværende soverom, bad med badekar, et soverom til nattevakten og et stort og foreløpig uinnredet kjellerrom. Utenfor huset er det en liten hage. Utsikten mot Hafrsfjord er vakker og himmelen høy.

Økonomien

Selvbyggerboligen har kostet Dag Olav 2,3 millioner kroner – med tomt og innredning inkludert. Hans far, Arnt Stensland, har imidlertid jobbet i bygningsbransjen i hele sitt yrkesliv, og kunne gjøre de fleste bygningsarbeidene selv.

28-åringen får uføretrygd som tilsvarer ca. 16800 kroner for en som er født ufør. Han får minste sats i hjelpestønad og bostøtte. En egenkapital på 300 000 kroner og et tilskudd fra kommunen på omtrent

samme beløp ble brukt til nedbetaling på boliggjelden.

I bofellesskapet betalte Dag Olav 7500 kroner i husleie. Som huseier har han nå boligutgifter på kr. 7 100,- pr. måned, og klarer seg dermed økonomisk uten problemer. Nå betaler han i tillegg fortløpende ned på sin egen boliggjeld, får de skattefradragene det innebærer, samtidig som huset stiger i verdi. Hadde han blitt boende i bofellesskapet og for eksempel fått penger av besteforeldrene, hadde kommunen både forsynt seg av pengene og tatt fra ham den månedlige bostøtten. Dermed hadde han måttet betale over 10 000 kroner for å bo i omsorgsboligen. Nå derimot kan han beholde pengene fra besteforeldrene selv og bruke dem til å redusere sitt eget boliglån i stedet:

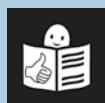
Tjenestene i eget hjem

Dag Olav må ha en person hos seg hele døgnet, og får nå tjenester på dagtid av en håndfull kommunalt ansatte som han har et godt forhold til. De er der for ham, i

motsetning til i bofellesskapet der han var for de ansatte. Om natten får han skredersydd, brukerstyrt personlig assistanse gjennom firmaet "Assister meg". Firmaet ordner det administrative ved BPA-ordningen, sørger for vikarer, setter opp turnuslister osv. Dagturnus-listene lages en måned i forveien. Hver morgen får Dag Olav vite hvem han skal være sammen med den dagen.

- Denne forutsigbarheten er svært viktig for Dag Olav, presiserer Arnt og Torunn Stensland. Som også setter stor pris på det gode samarbeidet de selv har med Dag Olavs tjenesteytere nå. - Ingen av de ansatte har vært sykemeldt siden han flyttet hit. I det kommunale bofellesskapet derimot var det jevnlig ansatte på langtidssykemeldinger. Her gikk ledelsen også sterkt imot at Dag Olav skulle flytte i eget hjem. De mente det var umulig. Så feil kan man ta – for han har tvert imot falt til ro og vist alle tegn på trivsel i eget hjem fra første dag, sier Arnt og Torunn Stensland.

LETTLEST

Lege Siri Fuglem Berg fikk et barn som hadde kromosomfeilen trisomi 18.

Det døde bare tre dager gammelt.

Etter det har Siri vært opptatt av debatten om fosterdiagnostikk og sorteringssamfunnet.

Det har nå kommet en blodprøve som kan avdekke avvik hos fosteret.

Siri mener norske fagfolk og politikere må være forsiktige når de vurderer blodprøven.

Hun sier at vi vet lite om hvor treffsikker testen er for gravide flest.

Siden testen ikke gir sikre svar, må en fortsatt gå videre med andre undersøkelser.

Det innebærer en risiko for spontanabort.

- Dette er ikke en test som vil erstatte fostervannsprøve, sier hun.

Hun er redd for at mange vil forte seg å ta abort innen fristen i uke 12.

Blodprøve til besvær

Over halvparten av de spurte i en undersøkelse vil innføre blodprøven som kan avdekke om fosteret har Downs syndrom før 12. uke. Prøven tas av den gravide, i stedet for av fostervannet eller morkaken. Tre av ti vil vite fosterets kjønn før abortgrensen. Blodprøven er uten risiko for spontanabort og enklere og billigere enn dagens fosterdiagnostikk. I tillegg til Downs syndrom eller andre kromosomavvik, kan den avdekke en rekke genetiske egenskaper som kjønn og hårfarge.

Blodprøven er så vidt blitt tatt i bruk i land som USA, Storbritannia og Japan i løpet av det siste knappe året. Her til lands har Universitetssykehuset i Nord-Norge søkt Helsedirektoratet om å få ta den i bruk.

Sår tvil om blodprøven

Spinkelt erfaringsgrunnlag og usikkerhet om treffsikkerheten gjør at anestesilege Siri Fuglem Berg nå maner norske fagfolk og politikere til aktsomhet i vurderingen av blodprøven som kan avdekke avvik hos fostre.

Lege Siri Fuglem Berg. (Foto: Bitten Munthe-Kaas)

Etter å ha undersøkt forskningsmateriale om blodprøven, er hun blitt betenkt. Hennes inntrykk er ifølge et intervju med avisen Dagen at folk oppfatter dette som en diagnostisk test som gir sikre resultater, men at det ikke stemmer. - Dette er en screening-test. I de fleste tilfellene der man får mistanke om kromosomfeil, vil det ikke stemme. Må gå videre med fostervannsprøve eller morkakeprøve, sier Fuglem Berg.

Hun bar selv fram Evy Kristine som hadde den alvorlige kromosomfeilen trisomi 18 og døde bare tre dager gammel. Siden har hun markert seg sterkt i den offentlige debatten om fosterdiagnostikk og sorteringssamfunnet.

Savner kunnskap

Hun påpeker at selv om forskningsresultatene fra dem som produserer den nevnte undersøkelsen vitner om høy

treffsikkerhet, er problemet at de fleste studiene er utført på et ikke-representativt utvalg. - Dermed får man inntrykk av at presisjonen er høyere enn den faktiske er. Den feiloppfatningen tror jeg er utbredt også blant fagfolk, sier Fuglem Berg.

- Vi vet lite om hvor treffsikker den er for gravide som ikke er i risikosonen, altså for gravide flest, fortsetter hun og viser til at siden testen ikke gir sikre svar, må man fortsatt gå videre med andre undersøkelser som innebærer risiko for spontanabort. - Dette er ikke en test som vil erstatte fostervannsprøve. Jeg er nå redd for at den vil føre til at mange vil forte seg å ta abort innen fristen i uke tolv, sier hun.

Fuglem Berg tror også at denne prøven vil føre til enda større vansker med veiledning for gravide. Her mener hun det allerede er et stort behov som ikke

blir møtt. Hun frykter også at en slik prøve vil føre til ytterligere sykeligjøring av svangerskapet og ikke nødvendigvis gi bedre folkehelse.

Leder til abort

Den største uroen til Fuglem Berg er likevel at leger i stadig større grad står i fare for å lede kvinner inn på en vei som leder til abort. - Det er det de blir presentert for eller anbefalt. Mange steder opplever kvinner som takker nei til abort at de behandles dårligere. Det er mer stuert å velge abort enn å bære

fram et sykt barn. Mitt inntrykk er at man samtidig overser eller fortier studier som viser at familier med for eksempel Downs-barn har minst like høy livskvalitet som andre familier.

Vi har heller ingen studier som viser at man er med på å fremme kvinnehelse med slike undersøkelser. Vi vet ikke om det går bedre med dem som tar abort enn med dem som bærer fram barna, sier Siri Fuglem Berg.

Hele intervjuet er lagt ut både på www.dagen.no og www.nfunorge.org

Sterke reaksjoner mot Høyre-politikker

«En ny test bidrar nå til at vi får mindre risiko knyttet til metoden og økt sikkerhet når det gjelder testresultatet. Men det fører oss ikke nærmere en utrydding av Downs syndrom. Dessverre.»

Dette skriver stortingskandidat for Høyre og blogger Heidi Nordby Lunde i sin kronikk «Et fattigere samfunn uten Downs?» på NRK Ytring nylig, etter at en ny test som gjør det lettere å oppdage fostre med Downs syndrom har blitt tilgjengelig. Reaksjonene har ikke latt vente på seg.

Blant de som har reagert på hennes uttalelser er hennes egen partikollega Bent Høie.

- Jeg mener det vil være et stort tap for samfunnet hvis vi slutter å føde barn med Downs, fordi mangfoldet har en verdi i seg selv. Det skjer en utvikling der kravene til idealmennesket bare blir sterkere. Men Downs syndrom er ingen sykdom, det er en egenskap, sier Høie til Vårt Land. Som understreker at den argumentasjonen Lunde bruker i sin blogg ikke er representativ for det Høyre står for.

Er jeg ikke så vellykket at jeg har rett til å leve?

- Vil vi ha et sorteringssamfunn der vi dyrker det perfekte – hva det nå er, og fjerner de menneskene vi mener er mindre vellykkede? Jeg er en kvinne

med Downs syndrom. Jeg er ikke syk, jeg har ingen kromosomfeil, men et ekstra kromosom. Er jeg ikke ønsket av samfunnet? Er jeg ikke så vellykket at jeg har rett til å leve?

Skuespiller, forfatter og samfunnsdebattant Marte Wexelsen Goksøy kastet ut flere brannfakler om sorteringssamfunnet da hun nylig hadde sitt eget "Sommer i P2"-program. Les de politiske delene av manuskriptet hennes som har vakt voldsom debatt etter at de nylig ble lagt ut på www.neitilsortering.no/

Marte Wexelsen Goksøy.

Dårligere helsetjeneste

- Alle faginstansene regjeringen har innhentet råd fra om tidlig ultralyd er entydige på at et tilbud om ultralyd til alle gravide i uke 11-13 ikke gir økt helsegevinst verken for mor eller barn. Likevel mener altså stadig flere at det skal være en offentlig oppgave å sikre lik tilgang til helsetjenester uten påvist helsegevinst. Å basere politikk på stemningsbølger gjør myndighetene dårligere i stand til å håndtere økte krav generert av et voksende privatmarked for helsetjenester vi

strengt tatt ikke trenger. Totalt sett vil det gi befolkningen en dårligere helsetjeneste og skape unødige behov og engstelser.

Det skriver stortingsrepresentant og nestleder i helse- og omsorgskomiteen, Kjersti Toppe (Sp) i sin artikkel "Frihet, likeverd og valg" på Cato Brundvand Ellingsens blogg "Vernepleieren". Den kan leses i sin helhet på www.vernepleieren.com eller på NFUs facebook-side.

Kjersti Toppe (SP).
Foto: Stortinget ©

- En ny test for å avdekke fostre med trisomi er nylig kommet i salg. Testen fremstår som nær sagt perfekt og treffsikker og som "sushi for fagfolket", samtidig som opplysningene fra produsenten er slukt rått. Dette skjer til tross for at testen tar feil i de aller fleste tilfellene når den påviser trisomi.

Den nye blodprøven er som «sushi» for fagfolket

LETTLEST

En ny blodprøve har nettopp kommet i salg.

Blodprøven skal avdekke fostre med trisomi.

Forbundslederen i NFU mener testen fremstår som nærmest perfekt og treffsikker.

Det skjer til tross for at den tar feil i de aller fleste tilfellene når den påviser trisomi.

Men opplysningene fra produsenten blir slukt rått.

For yngre kvinner er testen så dårlig at det er oppsiktsvekkende.

Det skriver NFUs forbundsleder, Jens Petter Gitlesen, i en artikkel på www.neitilsortering.no som er redigert på avisen Vårt Lands nettside www.verdidebatt.no og ytterligere forkortet her.

I artikkelen minner Gitlesen blant annet om at yngre kvinner har lav risiko for å få barn med Down syndrom, mens feilmarginen i testen likevel er oppgitt som konstant. - Når gravide på 30 år får beskjed om at fosteret har dette syndromet, er testresultatet feil i over 80 prosent av tilfellene.

Fosterdiagnostikk er blitt butikk

Gitlesen mener at selektiv rapportering av testegenskaper er like tvilsomt som at testen ikke er testet ut på gravide flest. - Blodprøven er i hovedsak utprøvd på høyrisikogrupper. Ingen av valideringsstudiene omfatter kvinner med tilnærmet samme gjennomsnittsalder som gravide i Norge.

Oppsiktsvekkende dårlig

Samfunnsdebatten har likevel vært

preget av at de nye testene skal være svært nøyaktige. Dette stemmer ikke. Gravide utgjør et stort marked med høy betalingsvillighet. Aggressiv markedsføring av fosterdiagnostiske tester med tilsynelatende fantastiske testegenskaper bidrar til å øke etterspørselen. Fosterdiagnostikk er blitt butikk. Mange lar seg nok forlede av testenes skyhøye sensitivitet og spesifisitet, men få vet hva dette innebærer.

Den nye testen er overhodet ikke treffsikker. For yngre kvinner er testen oppsiktsvekkende dårlig. En test som anvendt på gravide i Norge, vil gi feilaktig svar i 69 prosent av tilfellene, vil nok mange mene er en upresis test.

Fosterdiagnostikere

Det som likevel har slått meg mest når jeg har lest faglitteratur på feltet, er imidlertid ikke testens manglende presisjon, men fosterdiagnostikernes manglende etiske refleksjon, skriver Jens Petter Gitlesen.

Erstatningssak til Høyesterett

Sykehuset tok ikke fostervannsprøve for å sjekke om fosteret var funksjonsfriskt. Da det ble født, hadde det Downs syndrom.

Høyesterett holder til i denne bygningen i Oslo sentrum.
(Foto: Tina Jerstad)

- Saken belyser politikernes feighet

De fleste vil se urimeligheten i at staten skal ha et erstatningsansvar når foreldre får barn som de ønsker skulle vært annerledes.

NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen mener det ikke er tilfeldig at kvinnen har vunnet frem både i byretten og lagmannsretten. - Saken belyser først og fremst politikernes feighet, dernest holdningene som deres feighet stimulerer til.

Stortinget har stilltiende akseptert en rettspraksis hvor Downs syndrom er en alvorlig sykdom som utløser en rett til fosterdiagnostikk og abort. Helsevesenet har en plikt til å gjennomføre diagnostikk og inngrep på en forsvarlig måte.

Saken som VG omtaler er en konsekvens av den utviklingen som Stortinget har latt utvikle seg. Det skal bli spennende å se om politikerne fortsatt vil fortie problematikken, sier Jens Petter Gitlesen.

VG Nett skriver at Høyesterett nå skal vurdere om barnets mor har krav på erstatning for psykiske problemer i forbindelse med svangerskapet og fødselen.

Da kvinnen ble gravid, ville hun abortere dersom barnet ikke var funksjonsfriskt. Hun ble undersøkt på sykehuset, men ifølge dommen fra Lagmannsretten fikk hun ikke en såkalt fostervannsprøve, en test som kan avdekke om barnet har Downs syndrom eller ikke. Da barnet ble født, viste det seg at det hadde Downs syndrom.

Moren vant frem

Moren søkte om erstatning for psykiske problemer som følge av at hun ikke fikk fostervannsprøve. Da hun fikk avslag, gikk hun til sak mot Pasientskadenemnda. Som sier seg enig i at moren hadde krav på fostervannsprøve. Tingretten og lagmannsretten mener hun derfor har krav på erstatning. Pasientskadenemnda har nå anket saken til Høyesterett.

Kvinnens advokat Ann-Iren Vestli, sier til VG at det ikke er uventet at saken slapp inn for Høyesterett, slik de kjenner praksis på området. - Men selvsagt skulle jeg ønske at den ikke hadde sluppet inn, slik at min klient kunne lagt saken bak seg.

Lagmannsretten skriver i dommen at de legger til grunn at det er sannsynliggjort at kvinnens psykiske lidelse «er en følge av avslaget på fostervannsdagnostikk kombinert med den derpå følgende

usikkerhet rundt fosterets tilstand, og re-traumatisering etter at det viste seg at NN hadde Downs syndrom.»

Vestli sier at saken er både spesiell og prinsipiell. - Samtidig så er det ikke det at det er født et barn med Downs syndrom som er ankepunktet til min klient - det er belastningene dette har påført mor. Det er det vi har vunnet frem på i både tingretten og lagmannsretten.

- Staten mener hele problemstillingen er at det på grunn av manglende fosterdiagnostikk er født et barn med Downs syndrom, men det er ikke min klients hovedfokus. Hennes fokus er på de psykiske skadene hun har fått fordi hun ikke fikk den behandlingen hun hadde krav på.

- Prinsipielt viktig

Terje Østraat, seksjonssjef i Pasientskadenemnda, sier til VG at de mener dommene i både tingretten og lagmannsretten er feil.

- Begge parter er enige om at denne kvinnen burde blitt tilbudt fosterdiagnostikk, men det som er stridsspørsmålet er hvorvidt det foreligger en erstatningsrettslig vernet interesse ved at et barn fødes med Downs. Da mener vi at gjeldende rett tilsier at det ikke utgjør en pasient-skade som har erstatningsrettslig vern.

Han mener saken er prinsipielt viktig. - Jeg antar det er derfor Høyesterett har sluppet saken inn også, sier Terje Østraat.

Gå ikke glipp av Abloom-festivalen!

Gå ikke glipp av Abloom filmfestival – årets ”happening” i Oslo fra 21. - 23. november. Her skal det vises mellom 15 og 20 filmer fra hele verden og arrangeres debatter og seminarer med norske og utenlandske gjester. Festivalens hoved-fokus er barn og unge med nedsatt funksjonsevne og hvordan deres livssituasjon kan gjøres best mulig.

TEKST: BITTEN MUNTHE-KAAS

I skrivende stund er festivalprogrammet ennå ikke ferdig utarbeidet, men initiativtaker, filmprodusent og prosjektleder Faridah Shakoor lover høy kvalitet på tilbudene som vil være tilpasset alle aldersgrupper. I tillegg til filmer for et voksent publikum på Saga kino, blir det spesielt tilpassede visninger om samme tema for skoleklasser og barn mellom 5 og 10 år på Barnas Cinematek – som også ligger i Oslo sentrum.

Bakgrunn

På spørsmål om hva som er bakgrunnen for denne filmfestivalen, svarer Faridah at ideen kom i kjølvannet av hennes egen ”innvandringshistorie” og erfaringer som mor til et barn med en sjelden diagnose. - Ingen har lært meg så mye om livet som sønnen min, understreker hun i en samtale med SFA. - De første årene med ham levde jeg veldig isolert og trodde jeg var alene om å ha et barn som er annerledes. Etter hvert greide jeg å ta hans funksjonshemning som en utfordring. Jeg leste, lærte og møtte fagpersoner i forbindelse med hans behandlingstilbud. Gradvis ble jeg mer nysgjerrig på hvordan andre mødre med innvandrerbakgrunn og deres barn med nedsatt funksjonsevne har det. I samarbeid med Lærings- og mestringssenteret for barn ved Oslo Universitetssykehus, tok jeg initiativ til en samtalegruppe for mødre med innvandrerbarn med funksjonshemninger i bydelen Grønland i Oslo. Det var sjokkerende å høre hvor mye skam, skyldfølelse og tabuforestillinger mange av dem sliter med i forhold til sitt barns, sin egen og familiens livssituasjon.

Årlig møteplass

Som filmprodusent er jeg opptatt av hvordan levende bilder kan fortelle mer og skape mer innlevelse enn et foredrag eller en tekst i en brosjyre, fortsetter Faridah. - Etter hvert kom ideen om at en filmfestival kunne være med på å heve livssituasjonen til barn og unge med nedsatt funksjonsevne. Da vi startet i fjor, kalte vi festivalen for Handy, men av flere årsaker har vi byttet navn til Abloom. Det gjenspeiler vårt ønske om at barn og unge med spesielle behov skal bli sett, hørt, verdsatt og – som det nye navnet betyr – slå ut i full blomst.

Faridah viser til at Abloom-festivalen skal bli en årlig møteplass for aktuelle barn, unge og deres foreldre som arrangørene ønsker skal fungere på tvers av kulturer og nasjonal bakgrunn. - Målet er også at deltakerne kan utveksle erfaringer under festivalen og dermed forhåpentligvis stimulere hverandre til å rette søkelyset på barnas ressurser og muligheter. Publikum vil få se filmer om barn og unge med ulike helsemessige utfordringer – det være seg diagnoser som aids, kreft eller synshemninger eller psykisk og/eller fysiske funksjonshemninger, sier Faridah Shakoor.

Finansiering

Abloom filmfestival 2013 i Oslo blir finansiert av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Film & Kino i tillegg til mindre sponsorer. Arrangørene har et nært samarbeid med Lærings- og mestringssenteret/barn og Seksjon for likeverdige helsetjenester ved Oslo universitetssykehus. De får råd og veiledning av for eksempel SAFO og FFO. Festivalkonto-

Faridah Shakoor.

ret ligger i samme lokaler som NFUs sekretariat. Postadressen er: Postboks 9098 Grønland, 0133 Oslo.

Faridah Shakoor kan gi mer informasjon på telefon 46 34 19 85 eller via sin e-post Faridah@abloom.no Festivalen har sin egen Facebook-side.

Et tilbud om truge-kurs i regi av Gjøvik kulturkontor endte med gullmedalje i Special Olympics. Her er konsulent Siri Syvrud forevigeet med vinnerne. (Foto: Fritid for alle)

Fire kommuner med viktig fritidsprosjekt

Mennesker med utviklingshemning i Asker, Drammen, Gjøvik og bydel Gamle Oslo skal ikke lenger brenne inne med drømmer om fritidsaktiviteter etter eget ønske: I prosjektet "Aktive muligheter" brukes metoden Fritid med Bistand (FmB) for å åpne dørene inn til lag og foreninger.

Gjennom dette samarbeidsprosjektet får de fire prosjektkommunene opplæring, veiledning og oppfølging i prosessen med å videreutvikle støttekontakttjenesten lokalt av Aktiv Ung - Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge som både har ansvaret for praktisk oppfølging og for å gjennomføre oppfølgende forskning. Prosjektmedarbeiderne har møter med kolleger fra de andre kommunene for å dele kunnskaper og erfaringer. Nettverket hadde oppstartsamling i Asker i november i fjor og i vår i bydel Gamle Oslo, der det også var representanter fra Socialstyrelsen i Danmark. De fortalte om sine erfaringer med bruk av metoden FmB i et treårig prosjekt overfor målgruppen i kommunene København, Vejle, Sorø og Esbjerg.

Behovet for et prøveprosjekt er åpent: I de fleste kommuner har de som søker om støttekontakt fremdeles ikke annet valg enn å få individuell støttekon-

takt, selv om de heller ville deltatt i en aktivitetsgruppe eller ønsker å være med i en frivillig organisasjon. De fleste kommuner setter kun av midler til individuelle støttekontakter.

For at kommunene skal kunne tilby aktivitetsgrupper eller hjelp til å komme inn i frivillige organisasjoner, trengs mer penger til faste stillinger. Det blir likevel billigere enn individuelle støttekontakter. Det har kommuner som bruker alle tre modellene erfart. Forklaringen er at gjennom aktivitetsgrupper eller medlemskap i frivillige organisasjoner, er behovet for støtte som regel kortvarig. Kommunen kan slippe taket når deltakerne har kommet på plass i

(Artikkelen over er hentet fra nyhetsbrevet Fritid for alle nr. 4/13 og er forkortet. Du kan lese hele på www.fritidforalle.no)

Fritid for alle

"Fri tid for alle" ble i år arrangert som en nasjonal konferanse og nettverksamling over to dager. For å gi alle del i informasjonen som ble formidlet er det lagt ut intervjuer og presentasjoner med utgangspunkt i innleggene som er tilgjengelig for alle.

Denne konferansen har utviklet seg til å bli en nasjonal møteplass for fagfeltet støttekontakt, kultur- og fritidsdeltakelse. I år ble dagene arrangert i et samarbeid mellom Høyskolen i Bergen, Helsedirektoratet og den nasjonale kompetansetjenesten Aktiv Ung.

Intervjuene og presentasjonene finner du på www.hib.no/aktuelt/konferanse/fritid/2013/index2013.asp

Konferansen i 2014 vil bli arrangert mandag 2. og tirsdag 3. juni i Oslo. Sett av dagene allerede nå!

Asvobandet gjer suksess!

Asvobandet er eit resultat av eit samarbeid mellom Indre Sogn ASVO as og Årdal kommunale musikk og kulturskule. Alle medlemmane i bandet er elevar i kulturskulen som gjev eit tilbod til dei med særskilte behov. Medlemmane har og sitt daglege virke hjå Indre Sogn ASVO, som er ei vekstbedrift i Årdal kommune.

TEKST: HELGE ØREN
FOTOS: JOHNNY ASPERHEIM

Etter at ASVO flytta inn i eit større og meir moderne bygg vart det eit auka fokus på helse, miljø og trivsel. Bedrifta investerte i eit flott og godt utstyrt musikkrom, og musikk, dans og bevegelse vart sett på timeplanen for den enkelte. Frå før har bedrifta og trim kvar dag for den som ynskjer det.

Etter at ein starta med musikk i kvardagen på ASVO vart det etter kvart naturleg å søkja eit samarbeid med kulturskulen i Årdal. Då alle er samla på jobb frå før, møter musikk læraren frå kulturskulen opp på ASVO. Saman med Helge Øren, som er ansatt som miljøarbeidar og tilretteleggjar på ASVO, får medlemmane 1 felles klokke time som i hovudsak inneheld song, samspel, dans og bevegelse.

Dette samarbeidet har vore særst vellykka, og bedrifta og kulturskulen har no skrivne ein samarbeidsavtale for å både sikra og utvikla dette tilbodet. Det skal og nevntast det gode og positive samarbeidet med dei ansatte i kommunen som har ansvaret for deltakarane utanom arbeidstid. Dei viser stor velvilje og deltek veldig positivt for at dette tiltaket kan lukkast.

Det er og viktig å nevna at når bandet fyrst skal opptre skal dei ha dei same vilkår som alle andre som står på ei scene. Det vert marknadsført både gjennom media og skikkelege plakatar, og til konsert vert det leigd inn både lydmann og lydutstyr. Målet er sjølv sagt opplevelsen av meistring, gode tilbakemeldingar, få kjenna på applausen, og sitja att med gode og positive opplevingar.

Frå våren 2012 var det musikk læraren frå kulturskulen som gjennom desse mu-

sikktimane var med å starta Asvobandet. Samarbeidet med ASVO og Helge Øren er ein av faktorane for at eit såpass stort prosjekt med ca. 15 elevar kunne lukkast, og etter kvart vart bandet i stand til å opptre og framføra det ein hadde øvd på. Den fyrste opptreden hadde dei hausten 2012 då kulturskulen hadde sin årlege framsyning, og Asvobandet fekk æra av å åpna konserten.

I mars 2013 vart dei inviterte til Kulturfestivalen i Førde. Også her fekk dei æra av å opptre på åpningskonserten, noko som var ein stor suksess, både for bandet og arrangøren. Berre 2 veker etter arrangerte dei sin eigen konsert i kulturhuset i Årdal, saman med resten av elevane i kulturskulen med særskilte behov.

Dette vart igjen ein stor suksess med nærmast fullsett sal, og ein vert enno tryggare i trua på at dette samarbeidet er særst vellykka og positivt for den enkelte.

For Asvobandet, og dei andre elevane i kulturskulen er hovudfokus samspel, samhandling, meistring og utvikling. Dei skal og få moglegheiten til å visa at alle kan, ein treng berre litt lengre tid. Det same fokuset er utvilsomt overførbart til dei ulike etatane i kommunen.

Samarbeidet mellom bedrifta og kulturskulen er eit strålende døme på at med samhandling, samspel og fokus på utvikling har ein alle moglegheitar for å lukkast.

Ynskjer ein å lesa meir frå siste konserten kan ein gå inn på www.porten.no, klikka på arkiv og deretter klikka på Asvobandet.

(Artikkelen er litt forkorta, red.)

Minneord

Det var med stort sjokk jeg mottok beskjeden om at IDALs (tidligere LSMHP) generalsekretær Kgomoco Motsamai brutalt ble drept av ranere i sitt hjem i Maseru, Lesotho

Norsk Forbund for Utviklingshemmede har hatt et langt og godt samarbeid med IDAL – fra 1994 til 2010. Kgomoco startet som regnskapsfører i organisasjonen. Da LSMHP møtte økonomiske utfordringer og mistet flere donorer, valgte Kgomoco å bli i organisasjonen. Hun ønsket at organisasjonen skulle klare seg. Etter hvert utviklet Kgomoco seg til å bli en trygg og god administrativ leder.

Jeg hadde gleden av å samarbeide med henne. Det var lett å være partnerorganisasjon, fordi hun var tydelig og ærlig på hva hun forventet av oss og hvilke behov organisasjonen hadde. Hun jobbet hardt for å styrke organisasjonen, alltid med lojalitet og varme til barna og foreldrene i IDAL. Kgomoco var på sett og vis LSMHPs bærebjelke.

Når NFU besøkte Lesotho og LSMHP, sørget hun alltid for å legge ting tilrette, slik at vi på best mulig måte kunne utføre jobben vår. Hennes behagelige væremåte og lune humor, bidro til at selv vanskelige utfordringer lot seg løse. Hun var også en viktig bidragsyter i det afrikanske nettverket for personer med utviklingshemning (Inclusion Africa).

Kgomoco dedikerte livet sitt til å gjøre en forskjell for barn og voksne med utviklingshemning. Bortfallet er et tap for alle som kjemper for inkludering i Lesotho og Afrika. Og slik IDAL skriver på sin hjemmeside: Hun vil bli husket med stor kjærlighet.

Jeg lyser fred over Kgomocos minne.

Kgomoco Motsamai foran kontoret i Maseru

Fra danseoppvisningen.

Fra førstehjelpeskurset.

«Dette er sommerens beste uke»

- Dette er sommerens beste uke, var kommentaren som gikk igjen etter at årets og NFUs 24. organisasjonsleir på Tromøya var over. Noen av dem som sa det var nykommere – som fant seg vel til rette blant de over 100 deltakerne og ledsagerne på Hove.

Det ble startet en facebook-gruppe i etterkant av årets sommeruke på vakre Tromøya – og innleggene som er publisert der sier også sitt om at dette tilbudet betyr mye for mange. Det er mye og stor glede som utspiller seg når gamle venner møtes der år etter år og nyter godt av det sosiale fellesskapet, nye vennskap og varierte kurstilbudet. Og nå værgudene i tillegg kvitterer med strålende sol fra morgen til kveld på dette vakre stedet med umiddelbar nærhet til skog, strand og sjø, ble årets arrangement en suksess.

Valgkurset

Med unntak av friluft- og fotballgruppa brukte de fleste deltakerne noen timer daglig innendørs på kurs. Fotogruppa sørget igjen for den tradisjonelle leiravisen. De som gikk på organisasjonskurset "Hvem bestemmer?" og deltakerne som valgte å lære mer om årets stortingsvalg fikk sammen besøk av høyrepolitiker og stortingsrepresentant Svein Harberg fra Aust-Agder. Han svarte enkelt og direkte på deltakernes vel forberedte spørsmål om

for eksempel hvorfor mennesker med utviklingshemning med uførepensjon både må betale for seg selv og sin(e) ledsager(e) på ferie, hvorfor det ikke legges bedre til rette for at flere kan komme i ordinært arbeid, hva grunnen er til at det bygges stadig flere store bofellesskap osv. Harberg la ikke skjul på at møtet med deltakerne ble en tankevekker. Han lovet å legge fram flere av spørsmålene for sine partifeller på Løvebakken.

Mange valgte å bruke kurs-timene på dans – og gledet i etterkant et stort publikum med oppvisning av det de hadde lært av sin knallgode instruktør Camilla Christensen. Deltakerne på førstehjelpeskurset fikk en grundig innføring i alt fra sårstell til livredning av sin dyktige leder Rikke Simonsen, som ikke uten grunn var invitert til å holde kurs på Hove for andre gang. På programmet for øvrig var det besøk i dyrehage, båttur med bading på stranden hos Lillian Sundsdal og ellers som vanlig diskotek, bytur, vaffelaften med allsang og fotballkamp.

Stortingsrepresentant Svein Harberg (H) orienterte om det kommende valget.

Musikk-kurset

Vi tror ikke vi fornærmer noen når vi likevel hevder at årets knallsuksess på kursfronten ble musikktilbudet, ledet av Ola Skaare. Han er tidligere musikalsk leder i Dissimilis og nåværende nestleder i Pascal Norge, som NFU nylig ble medlem av – en organisasjon som har som formål å lage kulturtilbud for alle. Skaare fikk alle med, og det kom beklagelser fra deltakerne hver gang det var pause. Her ble det sunget og spilt på keyboard, trekkspill, trommer, gitarer og diverse rytmeinstrumenter.

Flere av vokalistene imponerte stort

Eg synes alle på leiren må få en stor klapp – dere gjør så mye for oss. Dere står på dagen lang for at me har en super uke – tusen takk alle sammen! Ikke rart det var vondt å dra når vi møtte så mange fantastisk folk – tusen takk! Glad i alle sammen – dere betyr kanonmye for meg!”
(Innlegg fra deltaker på den nye facebook-siden for NFUs organisasjonsleir på Hove)

– og mange var de som etter hvert våget seg frempå og bidro bak mikrofonen. I løpet av tre kursdager øvde deltakerne inn ti sanger. De ble fremført under en konsert for et imponert publikum under den tradisjonsrike grillkvelden på stranden – denne gangen i strålende, varm aftensol. Her ble det i tillegg til pølsene, kotelettene og tilbehøret også diskett opp med nygrillet fingermat. Friluftsgruppa hadde satt garn den foregående natten og fått en kjempefangst med flere titalls torsk, sei, makrell, lyr og flyndre. Selv åt vi oss mette på fiskematen – og den gode, glade stemningen denne vakre sommerkvelden er i etterkant blitt et fint minne om et tvers gjennom vellykket arrangement.

Ola Skaare instruerer.

LETTLEST

Mange av deltakerne brukte noen timer daglig innendørs på kurs.

Som vanlig lagde fotogruppa den tradisjonelle leiravisen.

Deltakere som ville lære mer om stortingsvalget i september fikk besøk av høyrepolitiker og stortingsrepresentant Svein Harberg.

Dansekurset var også veldig populært. En flott oppvisning ble det etter kurset, til stor glede for publikum.

Årets knallsuksess på kursfronten var nok musikktilbudet.

Ola Skare ledet dette kurset. Han har tidligere vært musikalsk leder for Dissimilis.

Ola fikk alle med! Deltakerne sang, spilte på keyboard, trekkspill, trommer, gitarer og diverse rytmeinstrumenter.

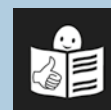
Deltakerne øvde inn 10 sanger på 3 dager.

På grillkvelden på stranden fremførte musikkgruppa sangene for et imponert publikum.

Friluftsgruppa diskett opp med nygrillet fisk i tillegg til pølsene og kotelettene.

De hadde satt garn natten før og fått en kjempefangst med torsk, sei, makrell, lyr og flyndre.

- Dette er sommerens beste uke, var det mange som mente da årets leir på Tromøya var over.

Kulturhelg

Årets store begivenhet i NFU Møre og Romsdal er kulturhelgen som går av stabelen i Molde første helg i september. Her legger Kulturutvalget til rette for at deltakerne får prøve nye aktiviteter gjennom ulike kurs som kanskje fører til at deltakerne fortsetter med tilsvarende aktiviteter hjemme.

I år kan deltakerne velge mellom åtte forskjellige kurs. Det arrangeres to ulike musikk-kurs, opplevelsedag på Skaret, opplevelsedag på Romsdalsmuseet, fotokurs, kurs i linedance og litt sving, male/form/farge-kurs og bowling-kurs.

Vi kommer tilbake til kulturhelgen i neste utgave av Samfunn for alle.

Ny facebook-side

En ny facebook-side i regi av NFU har sett dagens lys etter at flere av deltakerne på årets leir på Tromøya utenfor Arendal hadde etterlyst et slikt felles forum. De kan nå legge ut bilder og skrive om sine erfaringer fra leiren. Det er samtidig viktig å ta kontakt med de som er forevige i forkant og spørre om det er i orden at det blir lagt ut bilder av dem på internett.

De som vil formidle stoff og bilder til denne siden kan kontakte ansvarlig redaktør, Jens Petter Gitlesen. Hans e-postadresse er jpg@nfunorge.org

Spam

NFU Haugesund lokallag har i den senere tid fått en del forespørsler om å bli medlem av sin facebook-side fra ukjente og hvis hjemmeside viser lite om hvem de er. I det siste har ansvarlig for nettsiden, Alf Anvedsen, fjernet noen innlegg for salg av sko, solbriller o.l.

- Dette er spam eller søppel. Det er noen som melder seg inn i grupper på Facebook for å spre slikt. Slike innlegg vil bli fjernet, og det samme gjelder medlemskapet på siden. Ellers skulle vi gjerne ha både flere medlemmer og innlegg, men av det rette slaget, skriver Alf Anvedsen.

Høstkurs

NFU Oppland fylkeslag arrangerer høstkurs for medlemmer med utviklingshemning og småbarnsforeldre i dagene fra 18. – 20. oktober på Quality Hotel & Resort Hafjell. Temaet for samlingen for småbarnsforeldrene blir rettigheter og likemannsarbeid, med mye vekt på samvær og samtaler. Kurset for deltakerne med utviklingshemning handler om venner og kjæresten, og datavett /nettrett - sosiale medier venner og relasjoner. Fylkesleder Ståle Stampeløkken kan gi mer informasjon. Hans e-postadresse er stastamp@gmail.com

Leserinnelegg

"Hva er kvalitet, Onarheim?" er tittelen på et leserinnelegg som styremedlem i NFU Bergen lokallag, Sidsel Bugge Monsen, nylig publiserte i Bergens Tidende. Her skriver hun om rettsikkerheten for personer med utviklingshemning og deres familier som hun mener har dårlige kår i Bergen kommune.

Hele leserinnelegget er lagt ut på NFUs facebookside www.facebook.no/nfu

Familiehelg

NFU Sogn og Fjordane fylkeslag inviterer til familietreff på Vesterland Familiepark Kaupanger i helgen 14. og 15. september.

Treffet er for familier med barn med nedsett funksjonsevne. På Vesterland er det mogleg for alle å finne på kjekke aktiviteter. Laurdag startar det heile med grilling, så blir det tur i leikeland og badeland. For syskin frå 12 år og oppover blir det ei eiga samling på gokart-bana. Søndag etter frukost drar deltakarane på Sogn Folkemuseum og får omvisning og finn på ulike aktivitetar der.

I en e-post til SFAs redaksjon skriver arrangørene at de har håp om å samle mange familier frå heile fylket. Denne helga skal vere til avkopling, til å gjere noko kjekt i saman og til å bli kjent med kvarandre.

Invitasjon med påmeldingsskjema er sendt alle lokallag og kommunar i Sogn og Fjordane.

Sogndalen

NFU Songdalen lokallag arrangerte nylig sommetur for sine medlemmer til Lindesnes fyr. I en mail til SFA skriver sekretæren i lokallaget, Anne Lise Bryggeså at turen ble et møte med norsk natur ved havet på sitt beste. Været var også på deltakernes side og regnet kom heldigvis først da de skulle dra.

Kokkekurs

Medlemmer med utviklingshemning som har flyttet i egen bolig eller har planer om det og liker å lage mat, går i disse dager på kokkekurs i regi av NFU Sogn og Fjordane fylkeslag. På dagtid lager deltakerne mat på kjøkkenet ved Fitjar videregående skule, mens de bor på Fitjar fjordhotell. Lærer er Ronald Hareide som er kokk og likemann. Han viser kjøkkenskriverne hvordan de skal lage enkel og sunn mat.

Fylkesmannen

Averøy

Fylkesmannen i Møre og Romsdal foretok nylig systemrevisjon i Averøy kommune og konkluderer blant annet med at det her er omfattende svikt i kommunens styringssystem.

Systemrevisjonen resulterte i tillegg i to avvik. Det ene handler blant meget annet om at kommunen ikke sikrer at alle de 21 personene med utviklingshemning i kommunen får tjenester i samsvar med helse- og omsorgstjenesteloven. Kommunen har ikke rutiner som sikrer at brukere som trenger hjelpeverge, får det. Fellesturnus gjør at brukerne får flere tjenesteytere å forholde seg til – uten at det er tatt hensyn til den enkeltes behov. Ikke alle brukerne har enkeltvedtak til tross for at fylkesmannen allerede i 2006 ba kommunen om å fatte skriftlige enkeltvedtak etter sosialtjenesteloven på tjenestetilbudet som ytes til mennesker med funksjonshemning i kommunen. Fylkesmannen skriver at det da ble forventet at svikten skulle rettes opp. – Når det nå blir avdekket tilsvaren-

de svikt som i 2006, er dette en alvorlig svikt i kommunens internkontrollsystem, heter det i tilsynsrapporten.

Det kommer også fram at Averøy kommune heller ikke sikrer at reglene i den samme lovens kapittel 9 om bruk av makt og tvang blir fulgt. Det vises blant annet til at tidligere godkjente tiltak om brukt av tvang og makt ikke ble avsluttet da vedtaksperioden var over. Ikke alle brukere som det blir brukt tvang overfor har verge eller andre som kan representere vedkommende. Tjenesteytere har enten ikke fått eller fått tilstrekkelig opplæring i reglene i kapittel 9. Fylkesmannen skriver at ulovlig bruk av tvang og makt både blir en følge av manglende kunnskap om regelverket, men det er også eksempler på at kommunen er kjent med at det blir brukt ulovlig bruk av tvang og makt uten at forholdene er rettet opp.

Hele rapporten er lagt ut på www.fylkesmannen.no/Mo-re-og-Romsdal/

Jevnaker

Fylkesmannen i Oppland har hatt tilsyn i Jevnaker kommune og konkludert med at kommunen ikke i tilstrekkelig grad sikrer at ulovlig bruk av makt og tvang finner sted. Bakgrunnen er kompetanseplanen for 2013 – 2016 som er under arbeid. Her blir det ikke beskrevet hvilke konkrete opplæringstiltak som er tenkt gjennomført for tilrettelagte tjenester for denne perioden. Det foreligger ingen opplæringsplan for denne tjenesten, og det er ikke gjennomført opplæring på området kapittel 9 om bruk av makt og tvang for alle tjenesteytere innenfor tilrettelagte tjenester. Kommunen gir heller ikke

systematisk veiledning i anvendelsen av samme kapittel i alle boliger. Det kan i tillegg ikke dokumenteres at det foreligger planer om veiledning av personalet. Fagpermen/fagsystemene til alle brukerne er dessuten ikke oppdaterte og funksjonelle i tillegg til at det ikke er laget system for kartlegging av risiko på dette området.

Hele tilsynsrapporten er lagt ut på www.fylkesmannen.no/oppland

Sveio

Sveio kommune i Hordaland sikrer ikke at tjenestetilbudet som blir gitt til barn og unge med utviklingshemning er i samsvar med reglene.

I rapporten fra et tilsyn fylkesmannen nylig gjennomførte står det at kommunen har styring og kontroll med at barn og unge får koordinerte tjenester. Kommunen sikrer derimot ikke at tjenestetilbudet som blir gitt til barn og unge med utviklingshemning er i samsvar med reglene i helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9.

Avviket bygger blant annet på at det systematisk er blitt brukt tvang mot en tjenestemottaker, uten at det var over-

prøvd og godkjent av Fylkesmannen. Det skal fattes vedtak om all tvang som blir brukt systematisk. Men dette kan ikke settes i verk før det er godkjent av fylkesmannen.

I rapporten blir det ellers pekt på at meldinger om skadeavvergende tiltak er sendt Fylkesmannen uten at overordnet faglig ansvarlig er orientert. Rutiner for å informere overordnet faglig ansvarlig om bruk av tvang er også mangelfulle, heter det i rapporten.

Ledelsen i Sveio avdekket ikke ved sin egen gjennomgang at tvang ble benyttet systematisk. Det har kommunen etablert rutiner for nå.

Håp om globalt fokus på funksjonshemming

FN er i ferd med å definere nye tusenårsmål. I denne prosessen har funksjonshemming fått fornya fokus. Eit ekspertpanel har nyleg publisert ein rapport som stakar ut vegen for arbeidet med å definere dei nye tusenårsmåla. Inkludering av personar med alle typar funksjonshemming har i denne samanheng fått høg prioritet.

AV: JENNY SCHAANNING

Ved byrjinga av det nye år-tusen gjekk alle FNs medlemsland saman om å definere åtte spesifikke tusenårsmål, med mål om å nå desse innan utgangen av år 2015. Tusenårsmåla tok for seg tema som fattigdomsreduksjon, utdanning, helse, barnedøgleheit, kjønnslikestilling, miljø og globalt partnerskap for utvikling. Desse har på mange måtar definert den internasjonale bistandssektoren sidan år 2000, og har i så måte forma tematisk fokus og ressursprioritering.

Med år 2015 rett rundt hjørnet, har det internasjonale samfunn begynt å evaluere i kva grad tusenårsmåla er nådd, og samtidig starta prosessen med å definere kva fokuset bør vere i tida etter 2015.

Det er i denne samanheng FN's generalforsamling har utnemnt eit panel som har fått i mandat å gi råd for prosessen vidare. Leiarane av panelet er presidenten av Indonesia, presidenten av Liberia, og den engelske statsministeren.

I rapporten blir det påpeikt at mykje er oppnådd sidan 2000. Til dømes lever ein halv milliard færre i ekstrem fattigdom, raten av barnedøgleheit har falt med meir enn 30 prosent, og dødsfall forårsaka av malaria har falt med 25 prosent. Samstundes anerkjenner panelet at mange av dei fattigaste og mest ekskluderte gruppene ikkje har sett den heilt store framgangen, inkludert personar med ulike former for funksjonshemming.

Panelet argumenterer for at dei nye måla bør vere basert på universelle menneskerettar, og ha ein universell agenda. Medlemmene anbefaler at eit av hovudprinsippa som bør guide den internasjonale utviklingsagendaen etter 2015, er at ingen skal etterlatast, og legg derfor vekt på at dei neste tusenårsmåla skal fokusere på å nå dei gruppene som framleis er ekskluderte. Behovet for å etablere datainnsamlingssystem som gjer forholda for svake grupper synlege og målbare blir også tillagt stor vekt av panelet. Samla sett legg panelet opp til at dei nye tusenårsmål skal vere inkluderande og universelle, og dette kan få stor betydning for personar med alle former for nedsatt funksjonsevne.

Endringsprinsipp

Panelet som ble utnevnt av FN's generalforsamling anbefaler at følgjande fem store endringsprinsipp ligg til grunn for agendaen etter 2015: 1) ingen skal etterlatast, 2) sett berekraft i sentrum, 3) legg om økonomien for å skape arbeidsplassar og inkluderande vekst, 4) bygg fred samt effektive, opne og ansvarlege institusjonar for alle, 5) skap eit nytt globalt partnerskap.

Kortfilm

Mark Mapemba (23) er ungdomsrepresentant i styret for foreldreorganisasjonen Parents of Disabled Children Association of Malawi (PODCAM). Han har mild utviklingshemning.

Han var en av seks ungdommer som deltok på et to ukers kurs i Uganda for å lære å lage filmer som setter ungdom med funksjonshemming på dagsorden. Resultatet ble flere kortfilmer som belyser ulike problemstillinger som ungdom med funksjonshemming møter i Afrika.

På et seminar i PODCAM viste han en av filmene som handlet om en ungdom som ble gjort arveløs av faren på grunn av sin funksjonshemming. Filmen ble godt mottatt av alle de tilstedeværende.

Mark Mapemba

Fra organisasjonskartleggingen i PODCAM i Malawi

Organisasjonskartlegging

Atlas-alliansen har i lang tid sett at det har vært et behov for å systematisere forståelsen av og arbeidet med organisasjonsutvikling i partnerorganisasjoner i Afrika og Asia. For å møte dette behovet ble det satt ned en faggruppe på organisasjonsutvikling der NFU og andre medlemsorganisasjoner har deltatt aktivt.

Resultatet har blitt et rammeverk som både definerer hva som kjennetegner en sterk organisasjon og et verktøy som skal hjelpe organisasjoner med å kartlegge sine styrker og svakheter på en systematisk måte. Verktøyet har blitt testet ut på fire organisasjoner i Tanzania og Uganda, og dette bidro til forbedringer før det ble ferdigstilt tidligere i år. I 2013 mottok Atlas-alliansen en ekstrabevilgning fra NORAD på 2 millioner kroner for å gjennomføre organisasjonsgjennomgang av alle partnere i hele alliansen.

En av NFUs partnere, foreldreorganisasjonen PODCAM i Malawi, gjennomgikk nylig en slik organisasjonskartlegging. Prosessen ble tilrettelagt av bistandsrådgiver i Norges Handikapforbund, Bergdis Joelsdottir og konsulent fra konsultentselskapet CADECO i Malawi, Charles Banda. NFU var også til stede som observatør.

I alt 20 representanter fra styret, sekretariatet og lokallagene til PODCAM var til stede. Resultatet var en oversikt over PODCAMs sterke sider/kapasitet, kapasitetsbehov og anbefalte tiltak som organisasjonen kan sette i verk for å styrke kapasiteten på prioriterte områder.

Dette vil hjelpe organisasjonen til systematisk å prioritere og planlegge tiltak som kan styrke organisasjonen i fremtiden.

7 Venner

Hva betyr det å være selvstendig?

- Å kunne stå på egne bein og ta ansvar for seg selv.
- Å kunne stå på egne bein og ta ansvar for seg selv.
- Å kunne stå på egne bein og ta ansvar for seg selv.

ER DU SELVSTENDIG?

Hva kan være et mål for deg?

HVA KAN DU SVARE?

10 gode råd når du har et problem

1. Tenk positive tanker

2. Tenk på de gode tankene

3. Tenk på de gode tankene

4. Tenk på de gode tankene

5. Tenk på de gode tankene

6. Tenk på de gode tankene

7. Tenk på de gode tankene

8. Tenk på de gode tankene

9. Tenk på de gode tankene

10. Tenk på de gode tankene

NYHET

Dette er meg

En bok om identitet, følelser og valg for folk med utviklingshemming

Caroline Tidemand-Andersen

Vil du bli tryggere og mer selvstendig? I *Dette er meg*, den nye boka til Caroline Tidemand-Andersen, får du hjelp. Det er en arbeidsbok med mange spennende oppgaver og tekster for unge/voksne med utviklingshemming. Om hvem du er, vennskap og kjærlighet, jobb og fritid, om å lære bedre og forstå mer av deg selv. Format A4, 120 sider. Pris 298,- (eks. porto)

Les mer: www.skaugeforlag.no
Bestill: post@skaugeforlag.no

SKAUGE FORLAG

Rett til tjenester for å kunne være i jobb

Må du være hjemme fra jobb eller jobbe redusert for å ivareta nødvendige omsorgsoppgaver? Noen kommuner mener de kan avslå søknader om avlastning eller andre tjenester under henvisning til at pårørende selv bør være hjemme og ivareta omsorgsoppgavene. Men det kan de ikke.

AV ADVOKAT PETTER KRAMÅS
ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER
PETTER.KRAMAAS@HESTENESDRAMER.NO
WWW.HESTENESDRAMER.NO

Fylkesmannen i Oslo og Akershus har i brev av 19. november 2012 anmodet Helsedirektoratet om en avklaring på følgende: Er kommunens helse- og omsorgstjeneste ansvarlig for å dekke behov som oppstår fordi dagtilbud eller dagaktiviteter til barn eller andre hjemmeboende med store bistandsbehov stenges, for eksempel i ferier?

Direktoratet har i svarbrev 13. mars 2013 presisert problemstillingen slik: Hvilken rett har pårørende til tjenester i form av avlastning, praktisk bistand mv. slik at de selv kan være i (fullt) arbeid også i perioder da dagtilbud er stengt?

Helsedirektoratets vurdering

Kommunen har ansvar for å yte nødvendige helse- og omsorgstjenester. Tjenestene må være forsvarlige – både når det gjelder omfang og innhold.

Hva som er nødvendige tjenester på et forsvarlig nivå må vurderes konkret og individuelt. Utgangspunktet er at kommunen i sin saksutredning må foreta en helhetlig kartlegging av den enkelte families behov og muligheter.

Og her kommer det sentrale poenget: I denne vurderingen av konkrete bistandsbehov er det relevant å se hen til foreldrenes eller pårørendes arbeidsforpliktelser.

Under 18 år

Helsedirektoratet uttaler:

”Tjenestenivået må fastsettes slik at foreldre til mindreårige barn med funksjonsnedsettelse kan ivareta sine jobbforpliktelser på lik linje med andre foreldre, også i perioder der tilbud som barnehage, SFO mv. er stengt.

For familier med barn med store funksjonsnedsettelse vil bruk av vanlige private løsninger (privat barnepass, hjelp fra annen familie, større barn som klarer seg alene noen timer osv) kunne være vanskelig eller umulig. Dersom begge foreldrene er i arbeid, vil det da kunne foreligge behov for tjenester.

Kommunen kan ikke avslå en søknad under henvisning til at foreldrene kan ivareta omsorgen selv dersom de er hjemme.”

Det gjelder altså som prinsipp selv om foreldre til barn under 18 år har en omsorgsplikt knyttet til foreldreansvaret.

Over 18 år

For personer over 18 år foreligger ingen slik omsorgsplikt. Her er det kommunen som bærer det fulle ansvaret for å dekke behovet for bistand og pleie. Kommunen kan da ikke avslå en søknad om tjenester med begrunnelse at søker har privat hjelp tilgjengelig i sitt hjem eller i sitt nettverk.

Nærpersoner kan naturligvis yte bistand på frivillig grunnlag – men foreligger ikke slik frivillig hjelp, er kommunen ansvarlig for å dekke behovet. Omsorgspersoner skal derfor ikke måtte redusere sin deltakelse i arbeidslivet – ut over det en selv måtte ønske – for å ivareta nødvendige omsorgsoppgaver.

Betydning ut over sommerstengt-tilfellene

Spørsmål og svar som det er referert til her, tar utgangspunkt i tilfeller der det finnes et dagtilbud og dette stenges, for eksempel i ferier.

Men svaret inneholder en generell henvisning til at tildeling og utmåling av tjenester må ta sitt utgangspunkt i en konkret kartlegging av individuelle behov for den enkelte familie – og at arbeidsforpliktelser da er et relevant hensyn.

Det betyr at det i alle tilfeller der det er søkt om tjenester i det som er omsorgspersoners arbeidstid, må tas hensyn til de forpliktelser omsorgspersoner har i sitt arbeidsforhold.

Dette oppfattes også å være i samsvar med det som ellers er tydelige uttalte politiske målsettinger om at foreldre og andre med omfattende omsorgsoppgaver skal sikres muligheter til å være aktive i arbeidslivet på linje med andre.

Advokat Petter Kramås

Stolte, sterke og synlige!

- Forslaget til rettighetsfesting som helse- og omsorgsminister Jonas Gahr Støre la fram i mars må forbedres drastisk. Det er dårligere enn den ordningen vi har i dag. Forslaget innebærer hverken inkludering eller likestilling.

FOTO: FINN STÅLE FELBERG

Karin Maria Dørstad fra Uloba var både forbannet og livsbejaende i sin appell til regjeringen om å forbedre sitt forslag til rettighetsfesting av borgerstyrt personlig assistanse (BPA) før avmarsj i Stolhetsparaden i Oslo nylig. Hun var klokkeklar i sitt krav om en assistanseordning som gir mennesker med funksjonshemninger frihet til å delta i samfunnet på lik linje med andre!

De bortimot 400 aktivistene som deltok i selve paraden, gikk i år under de fire

parolene "Arbeid – veien til samfunnet", "Utdanning, arbeid, likestilling", "Utdanning gir likeverd" og "BPA = likestilling".

Forbundsleder Jens Petter Gitlesen i Norsk Forbund for Utviklingshemmede deltok selv på den femte Morodalsfestivalen i Hedmark som ble arrangert samme dag. Han trakk i forkant av Stolhetsparaden fram førstnevnte parole og understreket hvordan den formidler at deltakelse i arbeidslivet både gir den enkelte verdighet og bedre helse i tillegg til samfunnsøkonomisk gevinst.

Stolhetsprisen

Stolhetsparaden arrangeres av Uloba, Norges Handikapforbund og Norsk Forbund for Utviklingshemmede. Før avmarsj fra Youngstorget var det i tillegg til gratiskonsert med Vinni, appeller og utdeling av Stolhetsprisen som hvert år deles ut til en person eller gruppe som har gjort en spesiell innsats for funksjonshemmedes likestilling.

Prisen denne gangen gikk vel fortjent til sosiolog Bente Skansgård som brakte BPA til Norge. Ideen fikk hun i møtet med amerikanske Independent Livingpionerer på 80-tallet. Deres ideologi om likestilling handler om at funksjonshem-

Parade på Solgården

På Solgården i Spania ble det arrangert en egen lokal Stolhetsparade samme dag som i Oslo. Stemningen var høy og over 200 personer deltok.

Kanskje denne paraden er et arrangement som kan gjennomføres flere steder?

mede er eksperter på sine egne liv og behov og dermed selv finner løsningene som er best for den enkelte. Sammen med fire andre etablerte Skansgård andelslaget Uloba i 1991 som siden har videreført BPA i Norge. I dag er Uloba et samvirke med over 1000 medlemmer og nærmere 7000 assistenter for de rundt 3000 personene med funksjonshemninger som har BPA her i landet i dag.

Inkluderingsminister Inga Marte Thorkildsen delte ut prisen. Den ble motatt av Bente Skansgårds mann, Bjørn Hecter, ettersom vinneren selv var på sykehuset.

SFA gratulerer Bente på det varmeste med prisen – og ønsker god bedring!

Brukerstyrt personlig assistanse var et av parole-temaene i årets parade.

Jens Petter Gitlesen manglet snor da han skulle foreta den høytidelige åpningen av festivalen. Han brukte saksen på Alexander Rybaks slips i stedet – godt assistert av Olav Grimdalen jr. og festivalsjef Olav Hagen.

Topp festivalstemning!

"Bettan" og konferansier Marius Kristiansen fant tonen.

Moro med Morodalsfestivalen

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

- Arrangørene av Morodalsfestivalen har skjønnet betydningen av omvendt integrering og dermed at mennesker med utviklingshemning for eksempel er like glad i å gå på konserter for å høre sine idoler som andre.

Alexander Rybak leverte full pakke.

NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen var full av lovord og presiserte nettopp dette da han foretok åpningen av den femte Morodalsfestivalen i Nord-Odal i Hedmark nylig – der værgudene for første gang var på arrangørenes side. Med strålende sol, kjempestemning og publikumsrekord på over 1000 mennesker ble festivalen nok en gang en knall suksess med høy showfaktor – ikke minst takket være Alexander Rybak og "Bettan" Andreassen, som var årets store og lenge etterlengtede trekkplastre. De to artistene skuffet ikke – og leverte en gnistrende konsert som skapte stormende jubel blant de mange publikummerne.

I tillegg til Sputnik, Vidar "Viddi" Letho, Spilloppgjengen, Nord-Odal hornmusikk og flere andre norske musikkgrupper kunne festivalarrangørene

også denne gangen by på internasjonale innslag. Fra Målselv i nord til Stavanger i vest kom publikum for å høre bluesbandet "United by Music" med spesielt talentfulle musikere med utviklingshemning fra Amsterdam i Nederland, som også er etablert i USA. Nå skal Norge settes på musikk-kartet, og en representant fra Norsk bluesunion deltok på festivalen for å knytte kontakter. Publikum jublet dessuten for hard-rock-bandet Legacy of the beginning, som hadde fått med seg festival-konferansier Marius Kristiansen som vokalist med en rocka versjon av "Kaptein Sabeltann".

All ære til arrangørene, de mange artistene og ikke minst de mange frivillige helperne for en knallmorsom festival!

18 700 så Didrik i spelet om Heilag Olav

”Spelet om Heilag Olav” er kjernen i den årlige festivalen ”Olsok-dagene” på Stiklestad. I den 51 oppsetningen kom det 18 700 publikummere for å se forestillingen om Olav Haraldssons fall på Stiklestad der Didrik Austmo Pedersen spilte Magnus den Gode.

Spelet utvikles fra år til år og har et magisk grep på sitt publikum. Til nå har over 790 000 personer sett forestillingen om Olav Haraldssons fall på Stiklestad, som oppføres på Nordens største og eldste friluftsteater.

Om lag 700 personer er involvert i og omkring denne forestillingen. Profesjonelle skuespillere står på scenen sammen med amatører. Orkesteret er også sammensatt av profesjonelle og amatører. Andre aktører er kor, statister og et stort frivillig apparat.

”Spelet om Heilag Olav” blir fremført på selve slagstedet, Stiklestad, der Olav Haraldsson falt i 1030. Det skjer i et miljø og med en ramme som bare natur, historie og dyktige aktører kan skape.

Denne forestillingen er en dramatisering av det som skjedde på gården Sul dagene før slaget på Stiklestad i året 1030. Stykket er regissert av Marit Moum Aune, skrevet av Olav Gullvåg og Paul Okkenhaug har komponert musikken.

Didrik Austmo Pedersen som Magnus den Gode – her forevige sammen med Henrik Mestad som spilte Kong Olav den Hellige i årets spel. (Foto: Bjørn Söderström)

Ny bok og skuespill av Marte Wexelsen Goksøy

Marte Wexelsen Goksøy skriver både bøker og skuespill. (Foto: Samfunn for alle)

Marte Wexelsen Goksøy skriver ny bok om mobbing generelt og av mennesker med Downs syndrom spesielt, som hun opplever som et stort problem.

Boka kommer ifølge et intervju med forfatteren på www.nrk.no ut i 2014. Den består blant annet av intervjuer med mobbeofre.

Goksøy har i tillegg nylig avsluttet arbeidet med manuset til sitt første teaterstykke. Det handler om den britiske

legen John Langdon-Down som beskrev syndromet på slutten av 1800-tallet. Det handler om hva som skjedde den gangen og hvordan vi behandler mennesker som er annerledes i dag. Skuespiller Sven Nordin har allerede takket ja til rollen som doktor Down.

Aldring

Det er godkjent et nytt studietilbud om "Utviklingshemning og aldring" ved Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helses fagskole. Les mer på www.aldringoghelse.no

Sitatet

"Funksjonshemmede må tilbys enda mer subsidiert utdanning langt utover normert tid enn resten av oss. Bare da kan de konkurrere med oss uten hemninger".

(Postdoktor Jan Grue ved Universitetet i Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi i intervju med Forskning Fontene nr. 1/13)

"Pensjonist"-prosjekt

Utviklingshemning og avgang fra yrkeslivet er tittelen på et pågående prosjekt hos Aldring & Helse. Bakgrunnen er at flere personer med utviklingshemning opplever å bli eldre enn tidligere – noe som gir økt behov for forskning og utvikling på området. Aldersrelaterte endringer kommer ofte tidligere hos personer med utviklingshemning enn hos andre. Tilretteleggingstiltak må derfor i gang før enn ved tradisjonell pensjonsalder. Vi vet samtidig for lite om utgangen av arbeidslivet for personer med utviklingshemning og hvordan bedrifter tilrettelegger for en verdig overgang til det å bli "pensjonist".

Prosjektet pågår fra oktober 2012 til oktober 2014. Prosjektleder er Jeanette Engeland som har mailadresse jeanette.engeland@aldringoghelse.no mens Øyvind Kirkevold er prosjektansvarlig. Hans e-post er oyvind.kirkevold@aldringoghelse.no

Ufaglærte

Regjeringen vil styrke kompetansen blant ufaglærte som jobber med personer med utviklingshemning, og setter av 13 millioner kroner til dette formålet i 2014. - Personer med utviklingshemning er en viktig gruppe, blant annet fordi de ikke får så mye omtale og ofte ikke selv har mulighet til å stå på barrikadene, sier helseminister Jonas Gahr Støre til Avisenes Nyhetsbyrå. Les mer på NFUs facebookside www.facebook.no/nfu

Eksempelsamling

Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemning (NAKU) skal utarbeide en eksempelsamling med fokus på ordinært arbeid for personer med utviklingshemning. Samlingen er tenkt basert på ulike bedrifters egne historier og erfaringer med utviklingshemmede som ordinær arbeidskraft – vel og merke, uten tiltaks- eller tilskuddsordninger fra NAV.

Bakteppet er at skillet mellom de som produserer mye og de som produserer mindre, aldri har vært mer markant enn i dag. Personer med utviklingshemning er nå en av gruppene som står lengst unna ordinært arbeidsliv.

Håpet er at historiene i eksempelsamlingen skal bidra til inspirasjon for mangfoldet av store og små virksomheter rundt omkring i landet. Fokus skal rettes mot hva som skal til for å lykkes og hva som er de viktigste drivkreftene i arbeidet for et mer inkluderende arbeidsliv for personer med utviklingshemning. Det handler om å få løftet opp og frem noen få smakebiter av alt det gode arbeidet som skjer rundt omkring i landet. Det tas sikte på å presentere seks eksempler fra Norge og tre bidrag fra utlandet i eksempelsamlingen.

Stian Reinertsen tar i mot henvendelser på telefon 99 36 70 43. Hans e-postadresse er stian.reinertsen@hist.no.

«Normalskolen»

Kristin Molvik Botnemark har skrevet blogg om sin datters møte med det foreldrene fikk vite er "normalskolen". Det skulle vise seg å være starten på fire år i fortvilelse, avmakt og skam. Innlegget er lagt ut på www.nfunorge.org/

Anbud

I neste nummer av tidsskriftet "Under Lupen" til Landsforeningen for Utviklingshemmede og pårørende" er det en større artikkel der assisterende daglig leder ved Stiftelsen Ragna Ringdals Dagsenter, Solveig Klinkenberg, argumenterer mot den respektløse anbuds-utsettingen av tilbud til mennesker med alvorlig utviklingshemning.

Seier!

Våren 2012 ville Storfjord kommune i Troms tvangsflytte Solveig Letto. Familien klaget og det ble opprettet en egen facebook-gruppe til støtte for 71-åringen som resulterte i protester mot den urettferdige behandlingen fra mennesker over hele Norge. For ikke lenge siden kom gladnyheten om at fylkesmannen i Troms hadde gitt familien medhold. Dermed kan Solveig bli boende i hjembygda, og det ble behørig markert med en vel fortjent fest!

Arbeid

- Arbeidstilbudet var et stebarn i ansvarsreformen. Siden midten av 1990-tallet er det lite som er vesentlig bedre på feltet. Dette forhindrer ikke at mange kan ha gode og interessante jobber i ordinær sektor. Men løsningen synes først og fremst å finnes på individnivå og ikke i det statlige forvaltningssystemet, skriver NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen i en omfattende artikkel på SOR-nettsiden www.samordningsradet.no

Uvitende ordfører

Bodø kommune kuttet ut dagtilbudet for mennesker med utviklingshemning. Terje Pablo Marthinsen er en av dem. SV er rystet over at Høyre-ordfører Ole Hjørtøy sier han ikke visste.

Det er NRK Nordland som forteller historien om administrasjonen i Bodø kommune, som har vedtatt å frata åtte personer deres dagtilbud. Begrunnelsen skal være at syv andre skal ha et større behov. SVs Astrid Olsen ble rystet da hun hørte Høyre-ordfører Ole Hjørtøy forklaring om at han ikke visste at kuttene som kommunen har gjennomført ville ramme dagsenteret.

- Hvis ordføreren ikke kjenner til kuttene, så har kommunen et problem. Det er ikke akseptabelt dersom politisk ledelse ikke vet konsekvensene av vedtakene de gjør. Da går de med skylapper som de har valgt å gå med, sier Olsen.

Ordfører Hjørtøy sier til NRK Nordland at administrasjonen jobber med en løsning, og at han er rimelig trygg på at den skal finnes. Hjørtøy kan likevel ikke si om Terje Pablo Marthinsen og de andre vil miste sitt dagtilbud eller når det blir klart. - Det kan jeg ikke kommentere før arbeidet er ferdig, sier ordføreren til NRK Nordland. Du kan lese hele saken på www.nrk.no/nordland

Extrastiftelsen

Styret i Extra-stiftelsen har besluttet å øke tildelingen av midler til frivillige helseformål til 230 millioner kroner i 2013. Ca. 800 helseprosjekter er til enhver tid finansiert på denne måten.

Film

Under linken om sammensatte læreverser på nettsiden www.statped.no kan du lese om filmen "Samspill, lek og kommunikasjon" som fortel korleis du som pedagog eller forelder kan nytte alternativ og supplerende kommunikasjon i form av taleteknologi saman med små barn frå dei er ni månader gamle.

Teleslynge

Fortsatt mangler teleslynge i fire av ti norske kommuner og formannskapssaler. Det viser en undersøkelse som Hørselhemmedes Landsforbund har gjennomført. I 1998 var det installert teleslynger i snautt to av ti saler, leser vi i tidsskriftet Hørsel.

Svømming

Landsstevnet i svømming 2013 arrangeres 25.- 27. oktober i Tønsberg.

Kvalitetsmessig er det på nivå med et NM – med høytidelig åpning, innmarsjer, mange jevne dueller og premieseremonier. Dette er også en helg med fokus på utvikling, læring og sosialt fellesskap der banketten lørdag nok er et av høydepunktene for mange.

På disse årlige landsstevnene konkurreres det i det som i svømmeidretten kalles en approbert del. Her er det Norges Svømmeforbunds gjeldende lover og regler som gjelder, og det er satt opp kvalifiseringskrav. Det konkurreres her i tre klasser (ut fra tider) – og klassene passer for de som har svømt en del og trener jevnlig. For de som akkurat har begynt å svømme eller ikke trener fast i klubb er Rekruttklassen en god mulighet til å konkurrere. Her er det ikke dømming.

Informasjon om landsstevnehelgen oppdateres nå fortløpende på Svømmeforbundets hjemmeside www.svomming.no/index.php?articleid=6422 Kontaktperson og stevneleder i Tønsberg Svømmeklubb er Petter Malm. (pet-m@online.no) I Norgs Svømmeforbund kan interesserte ta kontakt med Kristin Homb, kristin@svomming.no. Hun har telefon 21 02 96 73.

Together

Kristiansand-gruppa The Bjorvands har laget en kort videofilm til sin sang "Together" der kjæresteparet Torunn og Reidar vandrer hånd i hånd i et vakkert landskap. Videoen er lagt ut på Youtube. Den kan nytes ved å taste Together-Torunn og Reidar mov.

Rosehagen

Bergens Tidende har omtalt forholdene i Rosehagen bofellesskap hvor vinduene var erstattet med finerplater, beboerne var låst inne og Arbeidstilsynet krevde nedvasking og nektet ansatte å arbeide.

- Det mest oppsiktsvekkende med saken fra Bergen, er ikke de ulovlige forholdene som er avdekket ettersom liknende forhold avdekkes stadig vekk, skriver Jens Petter Gitlesen i en kommentar på NFUs nettside. Han minner om at det ikke er lenge siden NRK Østlandssendingen omtalte ulovlig bruk av makt, mangel på mat og totalt uverdige forhold i bofellesskapet Villa Eik i Oslo kommune. - Både NRK Nordland og Samfunn for alle har tidligere omtalt bofellesskapet i Kongens gate i Bodø hvor beboernes basale behov som personlig hygiene og påkledning ble gjenstand for så dårlig oppfølging at pasientombudet krevde strakstiltak. Dagbladet har avdekket et hav av saker som ikke en gang er anmeldt der kommune-Norge svikter personer med utviklingshemning – for å nevne noen, skriver NFUs forbundsleder på www.nfunorge.org

Katrinehaven i Danmark

Også reportasjen "Det likner jo et pleiehjem" i tidsskriftet til NFUs danske søsterorganisasjon LEV vil nok vekke gjenkjennelse hos mange norske lesere, med tanke på de mange store bofellesskapene som er under oppføring i vårt land. LEV-reportasjen handler om omsorgsfabrikken Katrinehaven i Viborg kommune på Jylland.

Det følgende er bare et lite utdrag fra beskrivelsen:

"Katrinehaven er en samling splitter nye boliger til mennesker med utviklingshemning. Her er hele 60 boliger bygget sammen med lange ganger, uten egen inngang og en rekke andre kjennetegn som leder tankene hen på en moderne utgave av fortidens sentralinstitusjoner. Byggeriet er i gul stein på ett plan og fremstår med et markant hovedinngangsparti og lange fasadestykker. Det er umiddelbart vanskelig å finne tegn på at bygningen huser 60 individuelle boliger. Inntrykket er snarere at vi står over for et nybygget hovedsete for en virksomhet med fremgang og vekst".

Hele reportasjen om Katrinehaven kan leses på www.lev.dk

Lange korridorer. (Foto: Hans Juhl)

Sommerferie i Danmark

"For de fleste er sommerferie noe vi forbinder med avslapning, en tur på stranden, utenlandseiser eller en tur til sommerhuset. Men for en stadig voksende gruppe mennesker med utviklingshemning er sommerferien noe som kun foregår hjemme i bofellesskapet, vel og merke år etter år.

Gjennom en årrekke har det utviklet seg en problematikk i riktig mange bosteder landet over der beboerne avkreves betaling for utgiftene til de tjenesteyterne som er en avgjørende forutsetning for at de kan dra på ferie. Og en typisk ferie består av fem dager i sommerhus i Danmark sammen med noen av de andre beboerne i bofellesskapet. Vi snakker ikke bare om personalets reise- og oppholdsutgifter, men også om deres lønn. Fem dager i sommerhus kan dermed beløpe seg til nærmere 20 000 kroner pr. person. Denne type brukerbetaling er ulovlig. Det har flere og flere kommuner etter hvert erkjent. I Danmark har vi ikke brukerbetaling for nødvendig hjelp som følger av å ha en funksjonshemning.

Flere og flere kommuner har likevel truffet den absurde beslutningen at svaret på den årelange brukerbetalingen er at borgerne slett ikke kan få hjelp av kommunen til å betale sin årlige sommerhusferie. Hvis de trenger hjelp i denne sammenheng, må de selv kjøpe den privat – hvilket er lovlig. Dette er grotesk."

(Sakset fra Sytter Kristensens leder i NFUs danske søsterorganisasjons juli-nummeret av tidsskriftet LEV. Oversatt av red.)

Fyllekjøring

En 27 år gammel mann med lettere utviklingshemning fra Haugesund ble nylig dømt for å ha kjørt moped i sterkt beruset tilstand og uten hjelm på Karmøy i fjor. Mannen ble dømt til 36 timers samfunnsstraff, en bot på 10 000 kroner i tillegg til at han mistet retten til å kjøre moped i to år.

Hjemmetjenesten

Kommunenes Sentralforbund har gjennomført forskningsprosjektet "Friere brukervalg i hjemmetjenesten". Bystyrepresentant Ivar Johansen i Oslo mener at det har gitt viktig kunnskap som kommunenes hjemmetjenester bør ta inn over seg. Han har lagt ut hele rapporten på sin nettside www.ivarjohansen.no

 Buskerud	 Hedmark	 Oppland	 Nord-Trøndelag
Hallingdal Betong as 3579 Torpo Tlf. 32 08 30 09 • Bruk oss • Støtter NFU lokalt	Sikkeland's Regnskapskontor Elvarheimgt.10, 2408 Elverum Tlf: 62 41 08 60 Fax: 62 41 03 68	Ringebu Farve og Interiør AS 2630 Ringebu Tlf. 61 28 04 63	 Aasen Sparebank – i gode og andre dager Hovedkontor p.b. 33 7631 Asen 74 08 63 43 Kundesenter 74 08 63 00 post@aaen-sparebank.no
Sigdal Renhold Hanne Krog Nerstad, 3350 Prestfoss Tlf: 47 38 94 77 Støtter NFU lokalt	 Th. Johansen & Sønner AS Bryggerigt. 42, 2315 hamar Tlf. 62 53 55 40 Fax. 62 53 55 49	Lesja Vaskeri 2665 Lesja Tlf. 61 24 34 69	 Nordland
Hønefoss Steam & Antirust Hofsveien 54, 3517 Hønefoss Kontaktperson: Freddy Vangen Tlf. 32 12 14 13 • lokal støtte •	 Hordaland	 Valdres Byggsenter AS Tlf. 61 35 63 00	 Vefsn kommune 8654 Mosjøen Tlf: 75 10 10 00 Fax: 75 10 10 01
Einars Bil og Deler as 3340 Åmot Tlf/Fax: 32 78 56 25 Mob: 926 38 915 www.einarsbil.no	Lid Jarnindustri AS Steine 35, 5600 Norheimsund Tlf: 56 55 38 00 - Fax: 56 55 38 10 www.dalen.no	 GRANLUND Kompetansesenteret for bygg og anlegg 2760 Brandbu - Tlf. 61 33 56 48	 Rogaland
Finn Haugen AS Elektroentreprenør www.finnhaugen.no *støtter NFU lokalt*	 Møre og Romsdal	Metalco Aluminium AS Pboks 34, 3854 Eina Tlf. 61 19 87 70	 Norsk Protein – ledd i næringskjeden
Brøto Transport AS Glitre, 3550 Gol www.brøto.no *Vi støtter NFU lokalt*	Malermestrene BMV Gammelseterlia 7 6422 Molde Tlf. 71 20 13 50 www.mbm.no	Torgeir Grini Tlf. 905 28 604 Øgårdsbrakka 17 2750 Gran	 uninor Samspill med kvalitet Tlf. 51 46 24 00 www.uninor.no
Kveta Transport AS 3480 Filtvet Tlf: 917 90 768 www.kvetatransport.no	 NORD-BERG AS 6065 Ulsteinvik Tlf: 700 11 592 www.nord-berg.no	 Vågå kommune 2680 Vågå Tlf. 61 29 36 00 Fax. 61 29 36 01	 Sandnes Kommune Telefon 51 97 50 00 http://www.sandnes.kommune.no
Sigmund Hvila AS Entreprenør 3359 Eggedal • Tlf. 32 71 47 25 • støtter NFU lokalt •	Høgskolen i Molde Studier innen helse, logistikk, informatikk, økonomi, samfunn, transportøkonomi Tlf. 71 21 40 00 www.himo.no	SKARE & NES A/S SKARE & NES A/S Tlf: 32 71 18 70 Fax: 32 71 18 79 3350 Prestfoss	Ortopediteknikk A/S Vi har alt innen ortopediske hjelpemidler Ryensvingen 6 0680 Oslo Tlf. 23 03 56 00 www.ortopediteknikk.no
hetor REGNSKAPSSERVICE AS Storgt. 6, 3510 Hønefoss Tlf. 32 12 73 84 Fax. 32 12 73 80	 ULSHAV www.ulshav.no		
Per H. Stokke AS Ingeniør og Entreprenørforretning 3409 Tranby • tlf. 905 94 801 www.perhstokke.no • støtter NFU arbeidet lokalt •	 BORGSTEIN		
 Aass • Norges eldste bryggeri •	Trollstigen Drift AS www.trollstigen.no/info@trollstigen.no Isderdalen RV63, 6300 Åndalsnes Tlf. 71 22 11 12 / 913 90 105		Haugerød & Nilsen AS Bølevn.184,Pb 199 3701 Skien Tlf. 35 50 33 50

 Akershus	 Møre og Romsdal
Kompetanse og Arbeidssenter <i>Nannestad</i> Bahusvegen, 2030 Nannestad Tlf: 66 10 52 35	Vestsink A/S • Varmeforsinkning • www.vestsink.no Vi støtter NFU
Hagen Hageservice 1481 Hagen Mob: 95 28 21 52 Snørydding, vaktmestertjenester www.hagenhageservice.no	 Oppland
Team Regnskap AS Pb. 130, 2051 Jessheim Tlf. 63 94 61 60	Ting og Tøy Bruktbutikker Roald Amundsensv.1B, 2816 Gjøvik Tlf: 611 36 200
 Buskerud	Gran taxisentral Tlf: 61 33 30 00
Golberg AS Aut. mask. entreprenør 3550 Gol Mob. 481 52 210	Gausdal Fysioterapi 2623 Vestre Gausdal Tlf. 61 22 35 26
Autohjørnet AS Hokksund • Tlf. 32 75 15 66 • Service • EU-kontroll • salg av biler	S & B Stenersen 2636 Øyer Tlf: 976 56 897
Numedal Betong AS Tlf. 32 74 52 70 Bergstøl Pukkverk og Sandtak AS Nore Bygg Tlf. 32 74 53 34/992 67 920	Frank Ivar Eriksen Elgv. 23, 2830 Raufoss Tlf. 90 18 35 16
Hellik Teigen AS Jern og metallforretning • Bilfrag • Jern • Metall • Bildeler • Vrakpant Tlf. 32 25 27 00 • Vern miljøet!	Klepsvik & Sønn AS Forlandskiftet, 5379 Steinsland Tlf. 56 33 81 90
Eiendomsmegler 1 3370 Vikersund Tlf: 32 78 76 65 • støtter NFU lokalt •	Anders Pedersen Minianlegg Randtorggata 33, 3520 Jevnaker Tlf. 95 07 95 11
 Hedmark	ValdresKlinikken 2910 Aurdal Tlf: 61 36 29 70
Advokat Jonny Holen Fredensvoldvegen 2, 2408 Elverum Tlf: 62 41 91 10	 Rogaland
Aktør AS Kristian Walbysv.13, 2212 Kongsvinger Tlf: 62 88 66 60 Fax: 62 88 66 61 www.aktør.com	Gulv og Tak AS Tlf. 51 64 64 94 www.gulvogtak.no
Fabelaktiv www.fabelaktiv.no	 Nordland
Brdr. Stenskjær AS Støtter NFU's arbeid	Nordlandsfly Mosjøen Lufthavn, 8658 Mosjøen Tlf: 75 18 95 00
Nytt og Nett 2100 Skarnes Tlf. 62 96 14 79	 Telemark
Bjørseth Industriservice AS 2335 Stange Tlf: 62 57 14 99 Fax. 62 57 25 26 Mob. 905 54 503	Notodden Mur og Entreprenørforretning as Tlf. 950 43 411
En stor takk til alle våre annonsører!	

www.och.no

Å være et
helt menneske,
er å føle seg
som et

OCH ortopedi AS

Bevegelseshemming skal
ikke stå i veien for livskvalitet.

OCH ortopedi har siden 1846 vært en ledende aktør i utvikling av ortopediske hjelpemidler. Vi er stolte over å være ISO-sertifisert. For deg som pasient innebærer dette at vi kan tilby spesialtilpassede hjelpemidler av høyeste kvalitet og standard.

Oslo og Akershus 23 28 82 00 Møre og Romsdal 70 14 50 40
Østfold 69 30 17 70 Oppland 61 24 73 30 Telemark 35 56 15 50

**Hallingdal
Renhold**

Tlf. 93 20 22 00
www.hallingdalenrenhold.no

**MURMESTER
ESPEDALEN**

MEIR ENN MUR

- mur • steinbelegg • puss • peiser
- fliser • trapper

Tlf. 35 06 03 30 • Fax: 35 06 03 35
Stasjonsvegen 17, 3800 Bø i Telemark
E-mail: hege@muree.no

- Fagkunnskap gir trygghet -

FARGERIKE

Eigen handverksavd.
Tlf. 35 95 13 50 • Mob. 95 88 05 26

Oppussing / nybygg

- Male/tapetsere
- Teppe/belegg
- Vinyl i bad/dusj
- Flislegging
- Fargerådgjeving
- Sveisbar membran – underlag til flis

Varene har me på lager i butikken i Bøl

Du er alltid velkommen til ein prat om vår bransje!

a-s Eiendomsforvaltning

KOMEDIEBAKKEN 9 • 5010 BERGEN

Tlf. 55 90 45 30, Fax 55 90 45 31

Støtter NFU sitt arbeide!

NORD-NORGES ORTOPEDISKE VERKSTED

Tilpasning og produksjon av Ortopediske Hjelpemidler :

- Protaser • Ortoser • Fotsenger • Innleggsåler • Varmeortoser
- Korsetter/brokkbind • Spesialsko • Ortopedisk sydde sko.

Hvis du skulle være interessert i å benytte våre tjenester eller har spørsmål til oss er du hjertelig velkommen innom for en kopp kaffe og en hyggelig prat. Du finner oss i våre trivelige lokaler på mellomveien 23 i Tromsø.

Vi kan også formidle time til ortoped.

Våre åpningstider er mandag-fredag fra kl. 08.30 — 15.30

Telefon 776 00810

E-post: post@nnov.no — Web: www.nnov.no

empo tv

Ledige jobber i tv!

Vi har ledige tv-jobber i Empo i Ski i Akershus.

Empo tv er Norges eneste tv-kanal for- og med mennesker med utviklingshemming. Du må derfor ha en utviklingshemming for å kunne søke.

Vi gir opplæring i journalistikk, tv-foto, lyd og enkel redigering.

PS! Du behøver ikke bo i Ski for å jobbe hos oss. Mange pendler fra andre kommuner.

For mer informasjon og søknadsskjema:
Ring 64 87 74 76 eller gå inn på

www.empotv.no

Velkommen til Moldes badeland

Åpningstider:

Mandag	14 - 20
Tirsdag til fredag	11 - 20
Lørdag og søndag	10 - 18

Morgensvømming:
Tirsdag og torsdag 06.30 - 08.30

Bursdagsfeiring i Moldebadet?
Se moldebadet.no

MOLDE KOMMUNE

moldebadet
– litt ferie hver dag

Gideonvegen 1 • Tlf: 71 11 1980
E-post: postmottak@molde.kommune.no Les mer på www.moldebadet.no

Pacer Gåstol gjør det mulig å komme opp å gå!
5 størrelser - alder 10 mnd. til voksen høyde 198 cm.

For mer informasjon og demo ta kontakt med oss

Telefon 51 58 87 81 / 915 72 071
e-post: at@ronda.no
www.ronda.no

Nite Stavanger AS **ronda** hjelpemidler
Alarm - kommunikasjon

TBU Din sikkerhet - vårt ansvar
Tlf. 35 01 97 20
www.tbu.as

Heddalsveien 41, 3674 Notodden

André Elektro
REGISTRERT EL. INSTALLATØR
9 5 4 8 4 0 0 3

Går du med en boligdrøm?

Ta kontakt for en hyggelig boligprat!

Vi har mange hus på ett plan – tilrettelagt for universell utforming.

www.dmi.no

Hedalm Anebyhus
Din boligdrøm – vår stolthet

Region Møre og Romsdal
Molde – Tlf 71 25 70 65
Ålesund – Tlf 70 15 02 98
www.hedalm-anebyhus.no

Min favorittflyplass

TORP
Sandefjord lufthavn

Toyota Hadeland AS

TOYOTA

Always a Better Way

61 32 47 70 www.toyotabil.no

NorDan AS
Skansen, 2670 Otta
Tlf: 51 40 40 00
www.nordan.no

Midtmark Regnskap AS
Regnskap, lønn,
fakturerings, årsoppgjør
Bø: 35 06 00 90
www.mtregnskap.no
epost: post@mtregnskap.no

**FLISLEGGING STEINLEGGING
MURING FORSKALING**

Notodden Flis og Mur AS
3674 Notodden
Tlf. 951 33 322

NORTH CAPE MINERALS
A SIBELCO COMPANY
6146 Åheim Tlf: 70 02 49 00
Støtter NFU lokalt

Galaxy Pizza Grill AS
Christian IV's vei, 3300 Hokksund
Tlf: 32 70 03 27
Galaxy Pizza Grill Hokksund

Sverre Solberg AS
ANLEGGSDRIFT
2635 TRETEN TLF. 61 27 66 84 MOB: 911 99 529

Sigdal Kjøkken as
3358 Nedre Eggedal
Tlf. 32 71 40 00
Fax. 32 71 38 41
www.sigdal.com

Finn Pettersen AS
Entreprenør
Grønnegt. 104
2317 Hamar
Tlf. 62 53 56 00
Fax: 62 53 56 01

FAGFORBUNDET
Porsgrunn

Fagforbundet Porsgrunn støtter NFU lokalt

Tlf. 35 54 72 68 Fax: 35 54 72 10

www.bilia.no

C.J. Hansensvei 18, 2007 Kjeller

Tlf: 66 93 65 00

- Salg av nye og brukte biler
- Bilverksted
- Reservedelsbutikk

SALGSAVDELINGEN:

Man, Tirs, Ons og Fred: 08.00-17.00
Torsdag: 08.00-19.00
Lørdag: 10.00-15.00

ALLTID GODE DEKKTILBUD

Tlf. -61232555 -97542010 -90870332

Industriv. 4B, 2680 Vågå. Faksnummer 61232556
www.trehuseksperten.no

Butikk

Buttons i to varianter:
Liten kr 3,- Stor kr 5,-

Tallerken (porselen)
kr 130,-

kr 100,- kr 150,-
Bøker om veien frem
til egen bolig

Handlevognsmynt og
nøkkelring kr 25,-

Hodeplagg
(Maxi-lue – kan brukes på
mange måter) kr 30,-

Bordvimpel uten fot kr 150,-
NFU formidler salg av fot,
ca. kr 150,- i tillegg

Kursmappe kr 25,-

Handlenett kr 30,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-

Krus (porselen) kr 150,-

Pins kr 25,-

Refleksbånd kr 25,-

Pris per stk. kr 10,-
6 stk. kr 50,-

«Fokus på overganger mellom ulike skoleslag»

I heftet beskrives 12 overganger i skolesystemet, fra barnehage til arbeidsliv. Felles for alle eksemplene er at elevene, foreldrene og de involverte tjenesteyterne betrakter overgangen som vellykket. Alle elevene er inkludert i ordinær klasse, og de fleste har utviklingshemning av varierende grad. Noen av elevene har store fysiske funksjonsnedsettelse i tillegg. Antall sider: 104

Pris kr. 150,-

Butikk

Alle kurshefter 35,- kr per hefte (bortsett fra "Pengene mine"). Porto kommer i tillegg.

Pengene mine
kr. 75,-

Fra foreldrehjem
til eget hjem

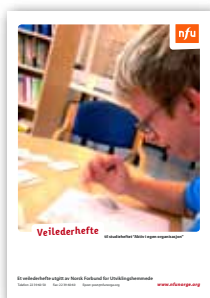
Kommunevalg

Stortingsval
(nynorsk)

NFU
– en organisasjon

Veilederhefte til
studieheftet "Aktiv i
egen organisasjon"

Aktiv i egen
organisasjon

NFUs
prinsipp-program

Vi og samfunnet
(nynorsk)

Tillitsvalgt i organi-
sasjonen NFU

Kursbevis kr. 10,-

Ledsagerhefte

Veileder til
kurslærer

Seksualitet
og samliv

Kroppen min
og følelsene mine

Bestill i dag

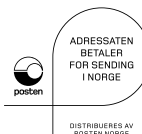
Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Du kan også bestille via telefon 22 39 60 50, e-postadresse post@nfunorge.org
eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

DISTRIBUERES AV
POSTEN NORGE

Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

BECKMAN LUNDEVALL

REVISJON, REGNSKAP & RÅDGIVNING

Tlf. 22 78 28 00

www.blrevisjon.no**BYGGMAKKER****Ski Bygg**

Tlf: 64 85 46 00

**Norlandia
Lyngengården Hotell**

Vollav. 15, 8663 Mosjøen

Tlf. 75 17 48 00

service@lyngengardenhotell.nowww.lyngengardenhotell.no**Avd. Skien**

Leirvollen 21 A, 3736 Skien

Tlf: 35 50 53 20

Fax: 35 50 53 21

Avd. Kragerø

Løkkebakken 24, 3790 Kragerø

Tlf: 93 24 09 50

Fax: 35 99 09 52

www.bdo.no

Seilmakergata 1, Steinkjer

Tlf. 74 17 01 00

Fax. 74 17 01 01

www.reko.org**Jeg klarer meg fint**

Mange mennesker, uansett alder, har behov for støtte i det daglige for å klare seg mest mulig selvstendig hjemme.

Homebasic er en trygghetspakke for den som har et sammensatt behov innen tids- og hukommelsesstøtte, omgivelseskontroll og varsling.

Les mer på vår hjemmeside
www.abilia.no

ABILIA AS Tel 37 14 94 50 | info@abilia.no | www.abilia.no

Ønsker du deg jobb?

Kunne du tenke deg å jobbe som støttekontakt for en eller flere personer i Gjøvik kommune?

Vil DU bety noe helt spesielt for en ungdom eller voksen?

Du må være fylt 18 år, og det er en fordel at du har førerkort og bil til disposisjon.

Lønn og utgiftsdekning er ikke så dårlig som du tror, du vil bli overrasket.

Jobben gir deg mye, og kan ikke bare måles i kroner og øre – du får mye mer igjen:

- Du hjelper din venn til positiv fritid.
- Du kan få nyttige erfaringer og fine sosiale utfordringer.
- Men fremfor alt – du treffer mange hyggelige mennesker.

Høres dette interessant ut?

Ta kontakt for en uforpliktende prat!

Kontakt kulturkontoret

i Gjøvik kommune, Solvor Sandmark,
tlf. 61 18 96 39 eller 46 91 15 98. E-mail:
solvor.sandmark@gjovik.kommune.no

Gjøvik kommune

Kultur

Kontakt oss

Forbundsleder

Jens Petter Gitlesen

41 10 13 42

jpg@nfunorge.org

Nestleder

Bjug Ringstad

61 17 28 00 / 91 81 87 00

bjug@ringstad.no

Frid Oline Tellefsen Svineng

90 93 61 56

fotsvineng@hotmail.no

Eirik Dahl

95 08 03 27

eirik.dahl.61@gmail.com

Oscar Eide

56 14 31 58 / 90 04 91 10

oe@coastcenterbase.no

Anne Jorun Økland

53 41 64 84 / 41 50 02 53

annejorun35@hotmail.com

Lillian Sundsdal

37 16 41 37 / 48 05 00 55

lilliansu56@gmail.com

Nasjonalt

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU

Postboks 8954 Youngstorget

0028 OSLO

22 39 60 51

oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/Tove-Britt Henriksen

Ignavn. 131

1912 ENEBAKK

64 92 62 53/90 83 93 80

tovebritt@tusker.no

NFU Østfold regionlag

v/Kirsten Viskum

Planteskoleveien 16

1850 MYSEN

69 89 21 09/41 46 19 14

kviskum@gmail.com

NFU Hedmark fylkeslag

v/Inger Margrethe Pettersen

Stolvstadvegen 39

2360 RUDSHØGDA

62 35 53 60/905 12 356

ingermargrethep@hotmail.com

NFU Oppland Fylkeslag

v/Staale Stampeløkken

Hagehaugveien 2 A

2613 LILLEHAMMER

61 25 73 17/95 69 44 52

stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Inger Tronrud

Øvre Nordbergsv. 2

3514 HØNEFOSS

32 12 52 54/92 22 72 75

itronru@online.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Pb 14

3276 SVARSTAD

92 02 89 38

nfu.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Anny Andersen

Håkonsgt. 9 A

3660 RJUKAN

35 09 19 07/90 74 06 05

annyande@online.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Anne-Lise Løite

Kobbervg. 1

4820 Froland

37 03 71 32/92 02 57 70

aafnfu@gmail.com

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan G. Johannessen

Hannevik Terrasse 41

4613 KRISTIANSAND

38 03 00 14 / 91 79 41 76

jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Støperigt. 34

4014 STAVANGER

51 89 15 50

post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

v/Geir Tore Søreide

Havnahagen 19

5419 FITJAR

91 84 55 74

geir.t.soreide@haugnett.no

NFU Sogn og Fjordane

v/Bente Underthun

Furelia 21

6823 SANDANE

57 02 02 42/97 71 69 12

bente.underthun@eninvest.net

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 7850 Spjelkavik

6022 ÅLESUND

70 15 10 30 / 46 91 08 40

mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Frode Strømman

Njardarvollen 9

7032 TRONDHEIM

73 93 56 22 / 90 16 14 53

frostroe@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness

Postboks 183

7801 NAMSOS

74 21 23 08 / 90 51 69 66

snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843

8001 BODØ

75 52 40 48 / 91 72 47 08

nfu-nord@online.no

NFU Troms fylkeslag

v/Solveig Nylund

Fosslundveien 131

9304 VANGSVIK

90 10 12 25

sanylund@live.no

NFU Finnmark fylkeslag

v/Sigrid Sandbu

Mostadfeltet

9925 SVANVIK

41 52 65 09

sigrid-su@hotmail.com

Spanias første kommune-styremedlem med Downs syndrom

Angela Covadonga Bachiller (Foto: RTVE/EBU)

Angela Covadonga Bachiller ble historisk da hun nylig ble tatt i ed som kommunestyremedlem i Valladolid i Spania etter at en annen valgte å trekke seg. Hun representerer det konservative partiet Partido Popular, som ble det største partiet i landet etter parlamentsvalget i 2011.

I tillegg til jobben i kommunestyret skal Bachiller være partiets representant i Kommunalt råd for personer med funksjonshemninger.

Organisasjonen «Down Spania» som representerer rundt 80 grupper for personer med Downs syndrom i landet har uttalt at Bachillers nye jobb representerer noe positivt. For selv om mennesker med Downs syndrom i teorien har stemmerett, er det anslått at så mange som 80 000 mister den. Ifølge en gråsone i spansk lovgivning kan det skje når man vil forhindre at den enkelte skal ta dårlige livs- eller økonomiske valg.

Håper er nå at Bachiller skal bidra til å gjøre samfunnet mer bevisst på ressursene, mulighetene og rettighetene til personer med Downs syndrom.

(Artikkelen er hentet fra www.tv2.no, skrevet av Ida Falch Olsen og her redigert og vesentlig forkortet, red.anm.)

ADVOKATFIRMAET

HESTENES OG DRAMER Son AS

www.hestenesdramer.no

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:

- sosialtjenester (praktisk bistand, BPA, støttekontakt, omsorgslønn, avlastning, "tvangsflytte-saker")
- trygdeytelser (grunnstønad, hjelpestønad, stønad til bil mv),
- undervisning (spesialpedagogisk hjelp i barnehage og skole mv)
- arv og testament, verge / hjelpeverge, erstatning, arbeidsrett mv.

Ta gjerne kontakt! Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag.

Storgt 54 – 1555 Son Tlf: 64 95 04 14 Fax: 64 95 04 13

Advokat Kristin Kramås

kristin.kramaas@hestenesdramer.no
tlf: 918 85 984

Advokat Petter Kramås

petter.kramaas@hestenesdramer.no
tlf: 901 37 450

